

RELLEU

Núm. 83-84. Segona època
gener - juny 2005

- 3** **Política i Dignitat Nacional**
Editorial
- 4** **Homenatge a Raimon Galí**
- 20** **ENTREVISTA**
Joaquim Ferrer
Amadeu Matosas
Josep Solà
- 29** **M. Costa i Llobera**
Amadeu Matosas
- 31** **Jacob Taubes i la qüestió messiànica**
Jordi Sales
- 36** **Crisi en el sistema educatiu?**
Algunes reflexions
Josep Hereu
- 40** **Una certa idea de la tradició**
Rémi Brague
- 42** **En memòria al Dr. Joan Oró i Florensa**
Artur Mas
- 45** **NOTÍCIES DE CINEMA I LLIBRES**

Núm.
83-84

Revista Rellu

c/ Aragó 287, 3r, 2a. b

Tel. 93 488 09 00

Fax. 93 215 87 68

08009 Barcelona

relleu @mentamail.net

Preu: 6 €.

Butlleta de subscripció a la revista RELLEU

Desitjo rebre periòdicament la revista RELLEU a partir del núm. ■ ■

Subscripció anual (4 núm.): 18 €

Fotocopieu i retalleu aquesta
butlleta i trameteu-la a

Revista Rellu

C/ Aragó 287, 3r., 2a.b
08009 Barcelona

Nom.....
Cognoms

Adreça

TelèfonPoblació

Comarca

DOMICILIACIÓ DE REBUTS EN BANC o CAIXA
Sr. Director, li prego que atengui, amb càrrec al meu compte/llibreta, els rebuts
que li presentarà la Fundació Rellu.

Nom i Cognoms del titular

Nom del Banc o Caixa

Adreça de l'agència

Població

Codi Compte Client (CCC).....

Entitat Oficina Control Núm. Compte

Data.....

Signatura del titular del compte o la llibreta

POLÍTICA I DIGNITAT NACIONAL

Editorial

De sobte ens ha semblat a tots que la política *catalana* no va gens bé. Tampoc no acabem de saber gaire *des de quan* no va bé. I si apurem una mica tampoc no sabem massa *si n'hi ha*. I posats a sospitar podríem també demanar-nos si és que ha existit mai alguna vegada una cosa així. El perill davant d'aquestes commocions que fa sovint la crònica d'actualitat i la, diguem-ne, reflexió posterior de columnistes, i tertulians de tota mena, és l'excés en la reacció, que té per dir-ho amb una paraula una mica gruixuda un caràcter tan *tètric*, o més, que els mals que sembla denunciar. Ja estem assistint a una ampla lletania de jeremiades compulsives, planys angèlics, i sarcasmes escèptics més o menys ben o malintencionats. Tots els numerets executats coralment per una realitat que també podríem anomenar "classe comentarista" per tal de posar-los a tots en el mateix sac com ells fan amb l'anomenada classe política. Diguem-ho ben clarament la nostra classe política no és gens brillant, la nostra "classe comentarista" tampoc. Un cop dit això, per tal de no blasmar del que és propi més del convenient, cal afanyar-se a dir que tampoc no són ni de bon tros pitjors que les de la resta de l'estat, Europa o el món mundial. Certament que això no consola gens, però evita els perills d'una complaença negativa tan perillosa, o més, que el cofoisme i la vanaglòria d'oasis, fòrums, noucentismes i d'altres històries excelses. Convindria per tal de no passar-se ni una mica en la rebentada narcisista, no perdre gens de vista, en el càlcul més elemental dels fets, que quan els italians varen llicenciar tota una classe política, ben justament desprestigiada, es varen trobar com de sobte amb un Berlusconi i encara hi són.

Simplement estaríem tan malament, o bé, segons es miri, com tothom; si no fos que tenim l'hàbit de barrejar al cada dia del que és ara la vida política arreu qüestions de dignitat nacional. "Doncs no ho facin!" "Sí, és clar que sí, i

morta la cuca mort el verí! Hi ha una manera molt fàcil i ben segura de no profanar causes nobles, abandonant-les!. Davant d'aquest parany que és ara mateix molt més important del que pugui semblar, cal una resposta molt ampla i ben articulada que combini sobrietat, paciència i reflexió. Una articulació possible fora en les seves línies mestres aquesta: grans dosis de *sobrietat* per als polítics de tot ordre siguin més o menys mediàtics, o dibuixants aficionats a estratègies de saló; una bona ració de *paciència* a totes les opinions, més o menys il·lustrades, amples, estretes, fredes o escalfades; i una mica de *reflexió* a tota la ciutadania, com a tal ciutadania en la seva maduresa i com a tal ciutadania i res més, sense gaires divisions funcionals. El tics del circ polític-mediàtic necessiten urgentment uns factors de correcció en la discreció i naturalitat si s'han d'adaptar a una societat que té algunes qüestions de dignitat nacional. Si els polítics s'acostumen a parlar sempre en el llenguatge de la publicitat de consum acabaran tots fent cara d'actor o actriu d'espots publicitaris. I aquests més que despertar grans passions en un sentit o en un altre, simplement cansen o no cansen, venen o no venen. Hi ha una dimensió de tot plegat, de la necessària articulació entre política *catalana* i dignitat nacional que és irreversible i que *ja està prou bé*, malgrat alguns ensurts de tipus diferents; si la causa nacional passa d'alguns sectors a tots els sectors, queda afectada per una llei que podríem formular així: *si hom camina per més camps sempre es pot recollir més fang*. Una mica com arreu la part com més "angèlica" i la més "enfangada" de les nostres societats han de ser una sola cosa. Ens cal, a més i sobretot, una reflexió ciutadana madura perquè el sistema en què estem inserits té greus problemes de viabilitat i difícilment educa dones i homes que poden viure la vida com una missió, i servir una exigència col·lectiva de dignitat ●

HOMENATGE A RAIMON GALÍ I HERRERA (1917-2005)

Recentment traspassat, en Raimon Galí i Herrera ha estat un dels mestres que ha contribuït a orientar els esforços de successives generacions preocupades pel renovament espiritual del nostre país. Ell és l'autor del primer article, Un nou relleu, del número u de la revista Relleu, així com de nombrosos escrits en números successius. El número 55 (gener-març 1998) és dedicat íntegrament als actes d'homenatge que se celebraren en ocasió del seu vuitantè aniversari.

Presentem a continuació un recull de textos publicats després del seu traspàs, i amb els quals volem deixar constància, des d'un profund agraïment, del mestratge que ha exercit al llarg dels anys.

En Raimon Galí, junt amb altres membres del consell de redacció, preparant un dels *Quaderns de l'Exili*

UN NOU RELLEU

Raimon Galí

If I should die, think only this of me:
That there's some corner of foreign field
That is for ever England...

Rupert Brooke, caigut al front dels seus
soldats el dia de Sant Jordi de 1915
a la batalla dels Dardanel.

Passem aquests mots en català en una forma lliure. “Si jo moria, pensa sols això de mi, hi ha un parrac de terra estrangera que és ja per sempre Catalunya”.

Va per aquest camí el relleu? Certament. Llegiu tot sencer el poema*. De generació en generació, els nostres majors han configurat, amb el fang de la seva carn i els ossos, l'esperit i la materialitat física de la nostra terra. Els nostres cossos, ja retuts per la mort, no es poden separar dels nostres somnis, el somriure, la conversa entre amics. La pau dels cors sota els cels catalans.

L'acte del relleu fa present la pàtria. Com el relleu del sentinella dona fe de l'exèrcit.

Què és una pàtria? Quelcom pastat al llarg dels segles amb el fang dels nostres cossos i dels nostres somnis. El nostre somriure i el plor li han donat la plena dimensió humana. La pau dels nostres cors ha fet els cels més amples. Perquè som capaços d'estimar més enllà de la mort. I la mort, testimoni vivent, durable, que ha pastat el fang i la pedra dels nostres pobres cossos, que en vida donaren testimoni de l'esperit.

Què és una pàtria? És una comunió de ciutadans solidaris en aquest misteriós aiguabarreig de l'esperit i la matèria en la construcció de quelcom que depassa la nostra vida individual.

La pàtria té una dimensió d'eternitat. Altrament, què voldria dir fer el relleu? A qui transmetre el sant i senya del sentinella?

La pàtria té una dimensió d'eternitat. Altrament, la paraula comunió és una cosa buida. La comunió dels sants i la comunió dels ciutadans ens apareix ran de terra com una simple analogia. Però guardeu-vos de dissociar-les. Res no tindria sentit.

La pàtria té una dimensió d'eternitat. Una comunió enclou els morts i els vivents. Els qui ja som un xic grans no podem separar els uns dels altres. Jo parlo cada nit amb en Xandri i els meus morts. Malauradament no puc fer-ho cada dia amb el meu company de taula.

Pàtria, comunió, relleu, ens fa veure la vida “sub species aeternitatis”. Trencar aquesta seqüència vol dir cercar un sentit a la vida i a la mort que no és el nostre... No perdem el temps.

Per fortuna, el relleu no compta el temps. Durant la meua vida he rebut i transmès per quatre vegades el relleu. És molt? És poc? És llarga o curta la meua vida? Bah! Què té a veure això amb transmetre el relleu? Quan el donaré de debò? Amb la meua mort o bé vivent encara? Què importa!

El que sé segur és que quan passi el relleu seré cristià. Només la nostra transmissió del relleu és capaç, per la seva gràcia de Jesucrist, de fer etern dins els altres allò que en nosaltres és immortal.

Cert que la vida terrenal comporta que els homes i les pàtries sofreixin unes tràgiques desconexions durant les quals el relleu es fa impossible. Ja ho va veure bé en Péguy quan deia que la sort més gran d'un home era morir jove en un combat per la pàtria.

Ell va tenir aquesta sort, com el coratjós Rupert Brooke, com el nostre Andreu Xandri i tots els companys de 1936-39. En la plenitud de la derrota i de l'oprobri també l'hem desitjada nosaltres. Donem la paraula a en Joan Sales. De retorn a la casa pairal, dins la pàtria abandonada, escolta el gemec del vent pels passadissos i ens encomana a tots l'enyorança de la mort amb els companys caiguts.

Flautes que fa sonar el vent d'un altre món,
les túbies escampades dels teus companys, on són?
Ja no hi ha vora seu ni clarins ni banderes!

Ombres evaporades, rosada del matí
que no coneixerà l'angoixa d'envellir,
vau beure d'un sol glop totes les primaveres.

Sobre els erms oblidats ossos al sol recuits,
Jove i alegre estol un dia ple de vida!
El feix dels anys estèrils, més pesants com més buits,
no us farà ajupir mai als peus de la Mentida.

Aquests ossos al sol recuits són la fita espiritual
d'una Catalunya eterna que es negà a ajupir-se
als peus de la Mentida i la derrota. Són el testimoni
viu de l'esperit. Parlem del relleu gràcies a
aquells. La realitat vivent d'un poble és un miracle
permanent entre els morts i els vius.

Jo no sé si algú de vosaltres s'ha trobat, de
sobte, mort en plena vida. Jo sí. I continues viu:
impossible. Un any passa... després un altre...
més de vint! Però tot el misteri de la pàtria rau
ací. Viu o mort, un bon dia totes les pedres de la
Porta daurada de Poblet reflecteixen de nou el
teu sofriment i el teu servei a la pàtria. I retrobes
tots els companys morts encara vius. Sou tots
vosaltres! Hem fet el relleu.

** EL SOLDAT*

*Si jo moria, pensa sols això de mi;
Que una llenca de terra estrangera
És per sempre Anglaterra. Aquella terra fèrtil,
Secreta sepultura d'una pols més rica encara;
D'un fang que Anglaterra llimava, feia viu i modelava,
Amb flors per estimar i camins per descobrir,
Un cos d'anglès que aire Anglès que respirava,
Arrossat pels rius, pels sols de la pàtria beneit.*

*I pensa, aquest cor, tot mal després enfora,
Batec, no res menys, de l'Etern pensament,
Retorna a algun lloc els amors que Anglaterra li dava;
Paisatges i sons: somnis feliços d'un dia;
I el somriure après dels amics; i la gentilesa,
De cors en pau, sota d'un cel anglès.*

R. Brooke

COM SON ELS CATALANS (VIRTUTS I VICIS)

Raimon Galí

Introducció

- Idea del binomi seny-rauxa.
- Idea del Pont espiritual dels mediterranis.
- Idea de persona i institució entre els catalans.

Aquest treball porta el títol d'una conferència
inèdita de Jaume Vicens i Vives, de la qual, segons
he pogut saber, només existeixen les notes que jo
vaig prendre, l'any 1954. El parèntesi és meu, per
tal de subratllar la intenció última d'aquest estudi
històric, antropològic i moral.

Fa uns quants dies, a la inauguració de l'estat-
ge Ballarín, a Queralt, vaig acabar les meves
paraules amb un interrogant, al qual urgeix una
resposta. Resposta indispensable per a les gene-
racions joves. Per què Catalunya dóna tantes pri-
maveres i poques vegades arriba a l'agost? Tot el
nostre esdevenidor depèn de trobar aquest
secret. És una pregunta programàtica. Enclou ja
una mena de resposta. Una afirmació de la nos-
tra perenne vitalitat natural, del nostre bon arre-
lament de les llavors, de la força de les plantes
joves... i, en canvi -i això és el que cal aclarir-,
una misteriosa incapacitat de madurar, de donar
plenament els fruits com a poble. I, naturalment,
la majoria de les vegades, el fenomen es dóna
també en forma individual.

Idea del binomi seny-rauxa

Josep Maria Batista i Roca, fundador de l'escol-
tisme a Catalunya, es va plantejar aquest i altres
problemes concomitants, de la dècada dels anys
vint, després de la seva formació universitària a
Anglaterra, i al moment d'incorporar-se a la tasca
de redreçament nacional que el president Prat de
la Riba ens va deixar com a testament. Batista va

donar-se a la feina ingent de dreçar d'una manera científica un quadre exhaustiu de les virtuts i dels vicis dels catalans. Jo he tingut a les mans aquest quadre -incomplet encara-, però els seus deixebles no hem tingut la fortuna de retrobar-lo entre els seus papers. De totes maneres, les seves grans línies restaren fixades a la nostra ment.

Quan, els anys 1927-28, tingué lloc la històrica polèmica que intentava donar una dimensió total al programa de Prat de la Riba, Josep M. Batista i Roca prengué una actitud radical, crec jo, com a conseqüència d'aquests estudis seus. La polèmica, tal com ja he explicat altres vegades, girava entorn de la prioritat que calia donar o bé a l'educació cultural o bé a l'educació cívica i nacional. Prengueren part en el debat les millors plomes i els millors especialistes de Catalunya. Des del doctor Carles Cardó, passant per Carles Pi i Sunyer i acabant amb el meu pare, Alexandre Galí. Com podeu veure, la idea de prioritat era vidriosa i difícil de decidir davant de dos aspectes tan transcendents per a la vida d'un poble. Però Batista, segur com estava que el gran misteri que hem exposat sobre la nostra vida col·lectiva tenia resposta en l'educació cívica, optà immediatament per aquesta sense dubtes ni vacil·lacions. Durant algun temps, en fou el paladí solitari, plantejant el problema amb tota la seva acuitat. A la fi, el doctor Cardó i sobretot el meu pare li donaren la raó, remarcant però que els dos camps eren complementaris i pedagògicament tenien una problemàtica distinta que obligava a especialitzar mestres en cadascun d'ells.

Bé, en aquells anys hi havia molta gent preparada en el camp de la cultura. Ningú, en canvi, en el camp del civisme nacional; prou sobrava gent dins les opcions concretes dels partits polítics. Però això no forma part de la formació cívica. Al contrari, moltes vegades, per manca d'aquesta prèvia educació cívica i nacional, l'educació dels partits sol ésser negativa, limitada i nociva des del punt de vista de la col·lectivitat i del conjunt del país. Cal, abans, l'educació cívica per tal de veure la nació en el seu conjunt. Conèixer bé les terres espirituals del país, les llavors i, sobretot, aquells estrats on les arrels tenen un creixement òptim. Cal que, quan el bosc creixi, la perspectiva d'una mata d'arbustos no ens impedeixi de

veure el procés vital del desenrotllament del bosc. Cal fer aprendre encara una altra imatge del civisme. La nació és un teixit de virtuts i de defectes, i els seus homes en són els fils. Certament, el teixit de qualsevol comunitat és degut a l'entrellaçat d'uns fils que solen ser de colors distints, que representen el pluralisme de les idees i dels homes. Pluralisme enriquidor, ja que en la seva varietat dóna més valor al teixit. La característica fonamental dels fils que formen el teixit d'una nació és la seva textura interna: els colors són l'embelliment extern. Una cosa no va sense l'altra, però l'essencial és *la força de la textura*. Dit amb altres paraules: la textura no representa el pluralisme del pensament, la *manera de pensar* sinó la *manera d'estimar*.

Podríem també utilitzar l'exemple de l'encuny o la matriu, que tant plau a mossèn Ballarín i a mi. Sempre arribarem al mateix resultat. L'educació cívica -el mateix que la religiosa- té un caràcter primordial, perquè afecta el nostre ser personal i col·lectiu i ens enfronta a la nostra més íntima veritat. Si som ben encaminats vers aquesta coneixença primera, els sediments de la cultura i la política no faran sinó enfortir la textura de les nostres arrels -o dels nostres fils. Si, al contrari, partim d'idees culturals o polítiques, sense aquest coneixement previ del teixit vital format pels nostres majors i del fil que cal que cadascú de nosaltres enllaci dins la trama de la comunitat o la nació, tenim el perill inevitable que la sedimentació dels colorants cremi el fil i el converteixi en floca. Amb la qual cosa adquirirem una rara sensació de llibertat. Però aquesta és la llibertat sartriana: no tindrà força per realitzar el teixit. Aquesta floca podrà esdevenir una veritable fira d'opcions pluralistes que fan la impressió d'una gran riquesa cultural. Però, mancada de la solidaritat d'estimar, que és la força de tot fil, mancarà de textura, serà incapaç de crear i continuar aquell teixit començat pels nostres pares i els nostres avis des que sap-les generacions. El pluralisme haurà destruït la vida i la creació; haurà destruït la comunitat.

Com us deia, aquesta conferència porta el mateix títol que la de Jaume Vicens l'any 1954, i sorgeix de la mateixa preocupació. Però els avatars de la vida científica i política de Jaume

Vicens havien estat radicalment diferents dels meus. Per exemple, poc o gairebé res no sabia ell de J.M. Batista. Estava desconnectat dels moviments nacionalistes de l'avantguerra i de la nostra generació, malgrat que ens portàvem pocs anys de diferència.

En canvi, estava fortament influenciat pels homes dels seus cursos universitaris, i, encara que molt vagament i gens explícitament, pel "xirauisme" òrsida. De manera que tota la seva tasca de retrobament nacional va obeir a un imperatiu moral interior, sens dubte influït pels moviments joves que, en aquells anys cinquanta, cercaven en ell el mateix que nosaltres: un pont que els conduís al catalanisme de l'avantguerra. Això va obligar-lo a un gran esforç professional. Ell havia combatut el romanticisme de la historiografia tradicional, influït d'una manera responsable per D. Antonio de la Torre, el nostre gran mestre, notablement anticatalanista, amb la qual cosa aportà un esperit crític que mancava a la nostra. Com hem dit, vivia agermanat amb els homes de la generació òrsida dirigida per en Xirau, que va formar homes tan respectables com Calsamiglia, Espriu, Jordi Maragall, etc. Però sembla mentida fins a quin punt la sanitat mental de Jaume Vicens va restar intacta de la pesta culturalista. Això explica dues coses. Primera, que li fos tan fàcil d'entroncar amb el nostre nacionalisme, després de la guerra. Segona, que el seu primer intent d'entroncar amb el catalanisme fos, malgrat tot, amb els seus companys de promoció, concretament amb Ferrater i Mora, que havia escrit un assaig pretensió en el qual "volia posar al descobert les nostres arrels més ocultes de caire universal; l'essència que podia **justificar-nos**" (el subratllat és meu; mostra d'una manera ben clara la supeditació culturalista i universalista del fet nacional català d'acord amb la tesi de Joaquim Xirau).

(Vegeu l'admirable crítica del llibre de Ferrater i Mora en el número 17 de "Quaderns de l'exili", obra de Núria Folch de Sales).

Resultat que em vaig trobar amb un Jaume Vicens que, en els seus primers moments i malgrat la visió certera dels problemes que ell havia estudiat pel seu compte, estava fortament influït per *Les formes de la vida catalana* de Ferrater i

Mora, i així ho va manifestar en la seva *Notícia de Catalunya*. La veritat és que a la trilogia de Ferrater, "seny-mesura-ironia", que no té fonaments ni cap ni peus, en Vicens ja hi va oposar ben aviat el binomi "seny-rauxa", el qual, sense constituir un tret fonamental de la nostra personalitat, sí que és important de considerar com a un tipus de reacció psicològica col·lectiva freqüent en el nostre poble en determinades circumstàncies. Aquestes circumstàncies, modificades sovint pel cop de pèndol "seny-rauxa", són precisament l'objecte d'aquest curs. La primera meva gran discussió amb Jaume Vicens fou, doncs, d'aquest tipus de valoracions. Aviat ens posàrem d'acord, perquè, certament, la troballa de Vicens és important sempre que haguem trobat prèviament les arrels profundes del nostre ser col·lectiu i que seguim els seus alts i baixos al llarg de la història. La freqüència dels cops de pèndol "seny-rauxa" ajudaran a explicar-nos la nostra deterioració moral al llarg del temps.

Idea del Pont espiritual dels mediterranis

El català és un home que sent dins seu el goig de viure. La paraula optimista no dona l'abast real del que volem dir, és vaga i vulgar, però l'aporto perquè ajuda a fer veure el que vull dir d'una manera simplista. Però vull que tingueu ben en compte que l'arrel d'aquest goig de viure és espiritual i molt profunda. ¿Travada on? ¿Al subconscient dels pobles, que ni Jung ni cap antropòleg no ha pogut definir? És evident que la natura i l'home formen un tot dins el conjunt de la creació i que hi ha quelcom d'encavallat dins l'evolució, en la creació primera de l'univers que ben aviat cristal·litza en les personalitats naturals dels pobles. (Tingueu en compte que l'home sobre la terra no el podem fer remuntar més enllà d'uns 50.000 anys, i que es troben pobles o grups de pobles amb personalitat diferenciada plenament al voltant del segle X abans de Crist. Vegeu sobretot Sir Arthur Keith i Claude Lévi-Strauss).

Dins aquestes personalitats diferenciades, els catalans formem part d'una gran comunitat, la mediterrània, que és segurament la més antiga d'aquestes grans diferenciacions humanes. I d'altra banda, potser la que més ha resistit el pas dels

segles, i conserva les seves virtualitats originals. En aquest aspecte, doncs, Catalunya representa un món que té molt poc a veure amb la Castella cèltica i pre-cèltica que coneixem.

Aquest goig de viure dels mediterranis no és pas mancat d'una consciència lúcida de la tragèdia i de la contradicció de la vida humana. Potser són els pobles del Mediterrani els que l'han tinguda més profunda i precisa –exceptuant, en tot cas, el poble jueu. La matriu dels pobles mediterranis la va donar el poble grec amb la seva visió tan clara de la contradicció íntima de la vida humana: el goig de viure i la seva tragèdia. El salt entre aquests dos pilars és possible gràcies a la virtut, l'*areté* i l'esforç dels millors. Dit amb les paraules corrents avui, entre aquests dos pilars contradictoris l'home salva l'abisme a través de l'heroisme i la cultura. No faig amb això sinó ampliar una idea fonamental de Nietzsche i del seu amic Burckhardt.

Doncs bé, Catalunya viu immersa dins el magma d'aquest món natural. El pont que hem esmentat, per un extrem és constituït pel pilar de la duresa i l'acceptació valenta –gairebé joiosa– de les dificultats a vèncer i de la tragèdia. El pilar de l'altre extrem es caracteritza per la joia de viure i l'explosió de festa. No parlem ja de les bacants de Grècia. A Catalunya, qualsevol festa marinera o bosquetana que té per objecte un bon tec de botifarra amb mongetes, bon vi, dins una salsa d'acudits –algunes vegades grassos o, si voleu, d'una alegria en aparença grollera–, l'estem vivint dins el món de la joia i de la festa. És clar que aquest pont, veritable miracle d'enginyeria espiritual, es manté perquè el centre està calculat amb precisió matemàtica. La "fletxa" d'aquest arc tan tibant ens dóna la mesura de l'*areté*, el sentiment de l'honor, els just terme virtuós i heroic que sap donar el valor veritable, d'una banda a les explosions de vida i al treball dur i ingent que gairebé sempre du la màscara que la tragèdia. La tragèdia és salvada amb dignitat. La joia i la festa mai no es degraden, malgrat el devessall de follia i fins i tot d'aparent vulgaritat que de vegades arrossegueu.

Aquesta enginyeria espiritual no seria completa sense els ancoratges. Una actitud digna, estoica primer, i després ja cristiana, pel que fa a la

tragèdia. I l'actitud de joia i de festa que en els mediterranis, i concretament en els catalans, constitueix l'arrel fonamental, primària que inicia el nostre procés espiritual.

Idea de persona i institució entre els catalans

Ja us han explicat els meus companys la relació íntima, gairebé inseparable, que hi ha entre persona i institució, en el conjunt de la humanitat. No hi insistirem. La sola cosa que jo voldria fer veure és fins a quin punt el nostre poble és sensible a aquest fenomen. Tota la nostra història gosaria dir que està marcada pel lligam subtil d'una i altra. Pocs pobles són capaços de crear institucions dins les quals la persona pot viure en forma tan lluire i tan responsable. I, alhora, poques són les nacions que s'autodestruïen més fàcilment per la pèrdua del sentit d'institució. O bé que quedin ofegades per l'envelliment i l'esclerosi d'institucions que esdevenen caduques i que, incapaces de renovar-se, es degraden fins a la seva dissolució.

La idea de persona i institució entre els catalans és fonamental que sigui estudiada, reconeguda i revaloritzada, si és que volem trobar el secret de les nostres desventures, que ja hem simplificat al principi d'aquestes converses amb la paràbola de les primaveres mancades i l'agost que no arriba mai.

Arribats a aquest punt, ens serà de summa utilitat la troballa de Vicens i Vives sobre el seny i la rauxa. El seny correspon sempre als moments de plenitud històrica en els quals, la persona, en plena expansió de les seves virtuts és capaç de fer cristal·litzar aquestes en forma d'institució. Cada home sap que forma part d'un tot major que no pas ell, i que la construcció de la comunitat depèn de la capacitat d'unir-se als altres per tal de donar forma al conjunt d'aquestes virtuts. És a dir, d'institucionalitzar-les.

La rauxa correspon sempre a aquells moments en què la institució es dissol i en què la persona tira pel seu compte prescindint dels altres.

No cal dir que hi ha moltes menes de seny i de rauxa. Hi ha rauxes aparentment pacífiques i terriblement destructives. Hi ha formes de seny desordenades, que podrien persones i institucions per dins.

Crec que amb això us he donat la clau per a l'anàlisi de la resta d'aquestes converses, en les quals presentaré la cara i la creu de cadascuna de les nostres virtuts més arrelades, que caracteritzen la nostra personalitat nacional.

Parlo de cara i creu, perquè en l'home i en les comunitats, les virtuts i els vicis no són més que extrapolacions en sentit positiu o negatiu d'una mateixa actitud vital i profunda. Són aquestes actituds les que analitzarem a continuació. Tingueu en compte només que en el mateix anunciat d'aquestes actituds ja assenyalarem la cara i la creu de cadascuna, per tal que pugueu veure com en un quadre l'anàlisi que, seguint les petjades de Josep M. Batista i Roca i de Jaume Vicens i Vives, ens veiem amb cor de presentar-vos avui.

I. Joia, festa – Vulgaritat

On s'arrela aquest goig de viure, aquest sentit de la joia, aquesta capacitat de crear la festa? Molt senzill: en el treball ben fet, en la fidelitat a la terra i finalment en el pes dels mil·lenis del mateix goig per la vida que hem heretat possiblement dels grecs. Com diria mossèn Ballarín, les "Festes i folls" que provenen de les fonst del Llobregat, és a dir Grècia, naturalment.

El treball ben fet i la fidelitat a la terra donen aquell pòsit de força i de pau sense les quals la joia de viure seria impossible. No insistirem en aquests ancoratges que traven les nostres virtuts. Tothom reconeix la seva realitat i tornarem a parlar-ne al seu lloc oportú. Però de les festes i dels folls, se'n parla ben poc i no ens adonem que manifesten com cap altra cosa aquesta primera virtut dels catalans arrelada en la prehistòria comuna dels pobles mediterranis, i potenciada fins a l'infinit pel cristianisme.

La festa és la institució que correspon a la joia de viure de la persona catalana. I com a institució, la sentim travada en el conjunt d'aquell pont vital mediterrani que hem descrit. Doneu un cop d'ull a la festa catalana i veureu que tota joia requereix també esforç, sacrifici, abnegació emulació... Sense aquest equilibri moral que ens recorda el conjunt del nostre pont, la festa no seria ni festa ni institució. Des dels xiquets de Valls, la Patum, els gegants i les processons, el cant de les havaneres i sense oblidar la sardana,

ens trobem sempre amb de vessalls d'esforç, de càlcul, de companyonia i d'amor, sense els quals la joia no arribaria a bon port.

Però la festa catalana també s'institucionalitza a nivell familiar i de petits grups entorn de la botifarra amb mongetes i del vi del Priorat, les xalades del xai de Pasqua, la mona, la crema de Sant Josep... Fixeu-vos que en aquest nivell, els ritus de la festa es mantenen tan sagrats com a la Patum o la sardana, encara que sigui entre amics o en el si de la família. Una institució no té per què disminuir o dissoldre una altra institució. ¿No us és familiar la paraula "forada"? Aquesta no és mai una excursió -que de vegades pren també l'aire de festa-, sinó una trobada al camp, generalment de diverses famílies entorn d'un gran tec on no hi mancarà mai el fuet, les costelles a la brasa, la botifarra amb mongetes i un bon vi. Els vells no hi podem mancar mai i es mobilitzaran carros o tartanes i els cavalls amb el seu esquellering.

És en aquest punt, la descripció del qual es podria allargar infinitament, que també entra en joc l'aguda observació de Jaume Vicens sobre el seny i la rauxa. Amb el benentès que aquest binomi, perquè sigui creador i no destructor, cal que tingui un perfecte equilibri dels dos elements, de la mateixa manera que us han explicat l'equilibri entre el coratge i la prudència. El seny tot sol acostuma a ser covardia, de la mateixa manera que la rauxa és manca de seny i de raó en el mateix sentit de la imprudència (prudència = *recta ratio agibilium*). És a dir, la rauxa és una mena de covardia suïcida, desesperada. Encara que la rauxa porti moltes vegades tots els oripells de la racionalitat i la valentia.

El seny i la rauxa poden escindir la festa de mil maneres. Generalment, despenjant-se pel pendent de la vulgaritat. O bé, pel de la contenció beata i barata. I seguint aquest camí, podríem arribar a la cèlebre escisió entre el sagrat i el profà que tantes confusions de tota mena ha arribat a produir. La festa és "sagrada" per essència, àdhuc quan voreja la broma pesada, mentre no rodoli pel pendent de la vulgaritat o pel del cinisme, que són les dues grans desviacions que poden destruir la institució de la festa. Aleshores, hom els posarà l'etiqueta de "profans"... i tan con-

tents! Però d'altra banda, un fals "ordre sagrat", simplement "beat", pot escindir-la i esgarriar-nos fins a una veritable guerra civil.

No podem deixar fora una altra mena de festa, que cau en l'ordre del sagrat –aquí no hi calen cometes–, i és la que prové de la nostra litúrgia cristiana comuna i corrent, que amb el cant gregorià era inconfusible. Aquesta festa és l'única que té un caràcter sagrat normal, però participa de la profundíssima joia de la nostra salvació per obra de Jesucrist i de la seva resurrecció, amb la presència permanent de la seva Mare. Aquesta festa és festa com totes, malgrat el seu contingut més profund. Però expressa el sagrat en forma encarnada i única, germana de totes les altres. La Mare de Déu és pràcticament inseparable de qualsevol festa catalana.

II. Eficàcia en el treball – El viu

En aquest programa presentem un segon punt, que en realitat és una simplificació. De fet, es tracta d'una cosa complexa. El goig de viure català, tan ben arrelat a les fons de la vida (festa, treball), en la fase segona d'aquesta anàlisi de les nostres virtuts, manca de la lucidesa i de la valentia grega que accepta la duresa, la tragèdia i la contradicció, d'una manera tan realista com elegant.

Ve un moment, doncs, en què el català pren gairebé com a cosa de mal gust l'expressió de certes formes de la duresa de la vida, sobretot les que poden fer farum de tragèdia. I es llença a la pràctica del treball ben fet, però de vegades amb una mena d'esperit que vol fer oblidar no tan sols la tragèdia, sinó que la duresa del treball té quelcom d'aquell sentit de càstig. D'altra banda, el català recorre intel·lectualment a la ironia, la qual, com que no surt d'un bon cor que accepta la tragèdia, en lloc d'ésser veritable ironia –que, en broma és capaç de veure les coses amb caritat–, deriva inevitablement a la mala bava. La tragèdia de la vida és vista entre nosaltres com a cosa de mal gust. L'heroisme que es necessita per a superar-la, és quelcom *vergonyant*, de mal gust. Resultat: que produïm un notable desequilibri entre els pilars del pont, perquè entre nosaltres, el de la tragèdia, la duresa i la contradicció no és tan sòlid com el pilar de la vida. En realitat, fem un xic com els

nord-americans d'avui o els jueus d'ahir: considerem la tragèdia o la contradicció con una mena de càstig del qual *cal fugir* vergonyantment. A Catalunya, la cara i la creu d'aquesta virtut té tres facetes:

La sortida normal o noble. Treball ben fet, eficàcia, perfecció, etc. (sempre a costa d'un cert empobriment espiritual).

La sortida ressentida normal, és a dir, el viu (ja m'ho arreglaré jo, els altres que es fotin!)

La sortida ressentida secundària: "Em deuen i no em paguen"... Caiguda total, dissolució del treball ben fet, desconnexió institucional esgarriadora, indecisa i destructora.

Seny és veure ben clar que l'eficàcia en el treball no pot ser solitària sinó solidària. És a dir, el treball si no esdevé institució –encara que sigui personal– es dissol i passem del seny a la rauxa individualista i destructora.

III. Prudència – pactisme (en lloc de coratge) – Pèrdua del sentit de l'honor (covardeies)

Fixeu-vos com el català comença molt bé en l'exercici de les seves virtuts, però a cada pas que dóna hi ha una degradació. Cosa gravíssima, puix que com més amunt ens enfilem, més febles esdevenim. A cada bugada perdem un llençol. En la segona sèrie de virtuts gairebé solem salvar-nos, perquè l'eficàcia en el treball comporta un agermanament directe amb la primera sèrie de virtuts, sobretot pel que fa al goig de la vida. Això no obstant, ja hem vist fins a quin punt, àdhuc mantenint-nos dins la primera sortida, la normal o noble, ens podem enganyar nosaltres mateixos. Fer només molt bé la feina ben feta pot resultar dissimulador espiritualment.

Però en aquest tercer bloc de virtuts, ja fem trampa descaradament. La unitat indestructible prudència/coratge ("recta ratio agibilium") se'ns trenca, i en nom del seny i de la mateixa prudència el pactisme substitueix el coratge. O, si més no, pren –uns diran que només provisionalment– un paper prioritari per damunt del coratge, el qual queda en segon lloc, com de reserva. I naturalment, amb les virtuts no s'hi val a jugar. Hi ha d'haver un ordre jeràrquic sagrat, sinó tot se'n va en orris. Si el pactisme fos sols la nostra força de reserva respecte al coratge, tot aniria bé.

Aquesta és la raó política –i en molts altres ordres–, per la qual sempre perdem, perquè el pacte precedeix tota actitud coratjosa, netament, realísticament coratjosa. I no és que ens manqui el coratge. Quan l'actitud pactista se'ns mostra la font d'una derrota, aleshores trenquem fins i tot el pacte i ens llencem desesperadament a la lluita, una lluita estèril que sols porta a la derrota, o a les caigudes heroiques si voleu. Però el moment que la història ens assenyalava ja s'ha perdut definitivament. Aquesta és la constant històrica que va de Casp al 6 d'Octubre de 1934 i la guerra de 1936. I que hem repetit els anys 1975 i 1977, a l'hora de votar la Constitució que, per la força, havia de disminuir el nostre Estatut. Àdhuc en el llenguatge, el pactisme s'imposa per sobre de la “recta ratio agibilium”. Permetérem tot el galimaties sobre nació i nacionalitat i fórem incapaços de mantenir-nos fermes en el reducte que aconsellava la prudència –encara que per la força ens l'haguessin arrebatat, però hauríem evitat tots els equívocs que han seguit–, calia mantenir-se irreductible, calia fer innegociable el nostre concepte d'Espanya com a estat plurinacional. Ara, ja podem anar cantant pels carrers que som una nació, quan vam pactar una Constitució ambigua que no té cap punt, començant pel preàmbul, que ens permeti d'afirmar-ho jurídicament, institucionalment.

La creu, doncs, d'aquesta virtut que ja mostrem tarada des dels seus inicis, condueix inevitablement, no ja a la covardia –no m'atreveixo a titllar el nostre poble de covard; he vist massa vegades el coratge que ha sabut mostrar–, sinó a quelcom molt pitjor: la pèrdua del sentit de l'honor. En el programa heu trobat la paraula “irregularitats” en lloc de pèrdua. He volgut matisar el mateix que suara deia respecte a la covardia. Tenim el sentit de l'honor tarat per bé que de vegades retrobi el to.

Estem sobre el secret del nostre ésser actual i de la nostra història, almenys des de fa cinc-cents anys. Utilitzem una vegada més la paraula “tarats” per qualificar la situació moral d'aquest tercer bloc de virtuts que ens caracteritza com a poble.

És en aquest moment també que actua sobre el nostre ésser individual i col·lectiu el binomi psicològic del seny i de la rauxa, que tan bé va deter-

minar Jaume Vicens. A mesura que es degraden les nostres virtuts, el seny o la rauxa intentaran corregir les fallades que aquesta degradació provoca. I com que totes les reaccions visceralment ben intencionades solen produir desastres, puix que mai no pot subsistir una virtut mancada, és per aquesta raó que arriben a tenir una preponderància tan gran dins la nostra vida col·lectiva. Moltes vegades, a més, l'error es fa més gran, perquè el binomi seny/rauxa és la cara i la creu d'una sola reacció instintiva que tendeix a corregir la nostra deficiència moral. De manera que, algun cop –la major part de les vegades–, la rauxa apareix vestida de seny. I quan veiem el veritable i profund origen ètic de les nostres mancances, ens disparem en forma de rauxa, contra la manca de lògica i de realisme que, per l'ensorrada de les nostres virtuts, ens ha portat al desastre.

Jo no sabria insistir prou fins a quin punt cal retornar a la persona, a la comunitat, a l'entroncament de l'una i l'altre. Però no farem res si no tenim el coratge d'enfondir el nostre ésser fins a l'arrel mateixa que ens fa persones. És a dir, a la matriu, al teixit fonamental que determina tant la persona com la institució, l'exacta valoració dels seus vicis i virtuts. No podem continuar desconeixent el nostre ésser profund de la manera que ho hem anat fent aquests darrers decennis. La vida d'un home –parlo de la meua– és ben curta, i no obstant això he estat testimoni de quatre caigudes corresponents a quatre primaveres de la nostra pàtria. És Massa! Penso en el fil, en la matriu que em cal passar a vosaltres. Penso únicament en un relleu. Ja sé que és molt fàcil de realitzar-lo. El primer bloc de virtuts roman intacte i la Balanguera sap prou bé on s'amaga la llavor de la nova primavera que germina dins vostre. Sé que puc passar el fil a una nova generació per tercera vegada, i àdhuc que aquest, d'entrada, no se us desfaci en floca. Però és sobre el segon i el tercer bloc de virtuts que cal que us posi en guàrdia.

Per tal que aquest treball fos complet, hauria calgut un quart capítol, dedicat exclusivament als vicis que deriven d'aquest trencament entre el coratge/prudència i la pèrdua del sentit de l'honor. Malauradament són la contrapartida dels optimistes lirons, de la xerrameca, de la polse-

guera, que diu en Jordi Sales, que vol “justificar” per fora, amb les modes i amb l’“estar al dia”, en el viure en la mentida dels intel·lectuals, perquè volem guanyar temps, de cara al futur de la nostra pàtria. Aquesta manca de docilitat que fa que tota actitud intel·lectualista –no cal ser pròpiament intel·lectual per a compartir-la– manqui de tota mena de **saviesa pràctica**. La vergonya de no estar d’acord amb els temps i la manca d’humilitat per recordar-nos que tot acte de **coneixement pràctic** ve essencialment de la docilitat. Del realisme darrer que ens porta a veure-la en el “gairebé res” del nucli de la nostra persona, que sap dòcilment posar-se a terra. No continuo. Els meus companys us ho han dit tot i jo cal que em limiti a la meva tasca concreta.

Si els catalans haguéssim d’escriure un llibre com el de Ferrater i Mora, caldria que tinguéssim el coratge d’esborrar les paraules penjades dels núvols de la vanitat culturalista (“seny, mesura, ironia”) i substituir-les per uns defectes declarats, sense cap contrapartida de virtut, perquè són ja degradacions del tercer bloc de virtuts que acabem d’exposar. Són l’empetitiment en el qual ens autocomplaem, enmig de la polseguera, la xerrameca, la fira de vanitats i la ben intencionada però ben errada *pressa de justificar l’èxit*.

Podríem escriure “unes formes de vida catalana” que ens justificarien, no davant l’univers de la cultura, sinó davant la història clara i rasa, el perquè som un poble mancat, ple de primaveres i sense agost. Vanitat, “estar al dia”, cofoisme, rebentisme i, sobretot, **complaure’s en la pròpia mediocritat**. I que consti que parlo posant als antípodes d’aquesta complaença el menestral del segle passat, que ens comentava l’amic Arana. Per la simple raó que si pot semblar mediocritat el que ens diu és que no hem entès res. El menestral no es posa de puntetes. Veu la realitat des del més íntim de la seva persona: en la humilitat del que dòcilment s’ha plegat a terra. La complaença en la nostra pròpia mediocritat és orgullosa i intel·lectualista i arriba a aquesta aberració pel camí de l’adagi català “La guineu, quan no les pot haver, diu que són verdes”. És a dir, hem caigut en el món del ressentiment i, en conseqüència, voregem ja la malaltia de l’ànima que condueix al nihilisme.

“Y el conde de Barcelona dijo una vanidad” canta el *Mio Cid*. Mentre no posem a to definitivament el tercer bloc de virtuts, serem sempre presoners d’aquesta bolorda de vicis, i Castella ens dominarà sempre per un sentit més recte de l’honor. Aquesta fallada nostra no la poden entendre. La persona i la comunitat s’identifiquen, es perden i se salven a través d’allò que les constitueix, que són les seves virtuts. Cal conèixer-les. Cal estudiar-les. El treball d’aquests dies és un intent simplificat de posar-vos sobre la pista. Però d’aquí endavant sou vosaltres els qui haureu de volar (fer el símil de la comandància d’aviació). Sou vosaltres els qui haureu de saber detectar si la pista de vol és en bones condicions i si l’aparell és a punt.

I sobre aquest punt, un darrer consell. Aquests blocs de virtuts treballen indissolublement units. Heu de saber detectar quan ens tanquem en l’holisme eixorc del treball, com ens deia mossèn Ballarín, i quan derivem inevitablement en la insolidaritat, en la destrucció de la institució a través del **viu**. Heu de saber detectar quan manca la gratuïtat de la festa, no sols en el goig de viure, sinó en l’empresa i en el treball. Però sobretot, en aquesta fase, la decisiva de la prudència/coratge. Perquè si ens manca la gratuïtat, saber que no juguem a guanyar, sinó que defensem el nostre honor –i això cal fer-ho des del més íntim del nostre ventre i amb tota la joia de viure de la forada amb botifarra i mongetes i de la festa i dels folls–, segur que començarem la batalla amb les cartes de la derrota. Com deia en Joan Sales “i la mala batalla du a la mala desfeta”.

Cal saber engatjar bé la batalla amb el desplegament simultani de tots els nostres blocs de virtuts, si volem arribar a la victòria, si volem que la primavera aquesta vegada esdevingui agost. (Faig meu el mot *sollertia*, en el sentit que l’ha presentat en Jordi Sales. Exemples de Sant Martí i de Grouchy).

Conclusió. El sentiment de l’honor és el fil roig que lliga totes les virtuts. El sentiment de l’honor *s’identifica amb la persona*, fins al punt que per a mi distingeix si hi ha persona o no n’hi ha. Sense sentit de l’honor és inútil de parlar d’institució, i molt menys de país i de pàtria.

Estimats, ens cal lluitar molt. El sentit de l'honor entre els catalans s'ha degradat i amb ell les nostres institucions i la nostra història. I el sentit de l'honor no es compra ni es ven. Seguint el símil del Ballarín, és com el nas. El tens o no el tens. Ets esguerrat o ets una persona amb un nas més o menys hel·lènic o més o menys de patata o torçat. Però per ser persona o per ser país, cal tenir nas. Sense el sentit de l'honor, repeteixo, més val que no parlem ni de gratuïtat ni de festa, ni de treball ben fet. Només el sentiment de l'honor dóna l'empenta per fer la reculada per tal que el nostre treball no sigui eixorc. Però sobre-

tot el sentiment de l'honor, el que ordena la més fina fibra de la nostra ànima: la capacitat d'estimar, que és el do de Déu per excel·lència i sobre el qual es pot muntar tot el que ens pot donar aquesta vida. I l'altra, que són una de sola.

Breument, el sentiment de l'honor comporta una virtut de la qual no hem parlat i als catalans ens manca del tot: la *magnanimitat*. Ja en parlarem el seu dia.

Raimon Galí

Badalona / Coma-ruga, juliol de 1984

D'esquerra a dreta, Mn. Ballarín, Raimon Galí i Enric Puig (1989)

DE PROP I DE LLUNY EN RAIMON GALÍ

Josep M. Ballarín i Monset

*Aquest article fou publicat al diari Avui
8 de maig del 2005*

Se m'ha mort quan jo n'era lluny, sense poder-li prémer aquella mà d'amic únic.

No sé a quin carallot de la gran Grècia clàssica se li va acudir d'engegar que tenia casa xica i tant de bo que mai no se la veiés plena d'amics. Allà dies tenia casa gran i, gràcies a Déu, no donava l'abast per als amics que m'hi venien. Tornant al gràcies a Déu, tinc molts amics i, per a mi, cada un d'ells és únic, mai no el podré confondre amb cap d'altre. Puc ben dir, però, que aquest homenet amb bigoti de mariscal francès ha estat el més únic dels amics. I a fe que veníem de mons no gaire propers.

En Raimon era el gran de dom Alexandre Galí, el pare de totes les pedagogies.

El fet és que cap als anys de galifardeu, quan jugàvem a futbol amb una pilota de draps, si no en teníem d'altra, els gemans Galí jugaven a la tolstoiana *Guerra i pau*, na Maria era la Nataixa Rostova i en Raimon el príncep Andreu Bolkonski, tant se val.

El minyó, acabat el batxillerat, va dir a son pare que volia fer-se militar perquè a Catalunya li sobrava cultura i li faltaven canons. El vell Galí va encaminar-lo a la Universitat. En aquell cenacle dels savis més savis i més ben escobertats que ha tingut mai aquest país, el minyó Galí ja s'aprenia tàctiques militars. S'ho olorava, va venir la guerra.

A Can Culapi de Sarrià, en Raimon i els seus, a desgrat dels Companys i a grat del García Oliver, anarquista, feren l'escola de guerra de Catalunya. Només amb divuit anys el nostre home manava i menava quatre canons al front d'Osca. Entre aquells milicians de mitja sabata i mitja espartenya, ell anava polit com un oficial britànic, en dir de l'Orwell quan el va veure.

Amb els canons enrere, el nostre exèrcit es va trobar tancat pel Segre i l'Ebre. Catalunya estava

isolada, Barcelona tremolava entre la policia comunista i els bombardeigs.

Les tropes de la dita República van passar l'Ebre. Foren frenades a Gandesa pels moros i els legionaris. En Galí era oficial de l'Estat Major, fou ell qui, dictant-li el general Sarabia, va fer la carta d'aquest i aconsellava tornar a la vora esquerra de l'Ebre. El general Rojo va dir que no, el nostre exèrcit havia caigut en una trampa.

Després de la sangarrera vora el riu, en va venir una altra. La retirada fins a França. Les tropes vençudes s'amuntegaven a les platges vigilades per senegalesos. En Raimon en va sortir aviat, son pare tenia la Legió d'Honor.

I ves com, en Galí va raure a Mèxic, i es va trobar a la universitat amb els grans mestres alemanys fugits de Hitler. I anava per catedràtic, fent excavacions havia trobat uns atlants d'abans dels asteques.

Ja s'havia casat amb la Tina i tenia dos fills, amb en Joan Sales i algun altre havien escrit els *Quaderns de l'exili*, el manifest més contundent de què vol dir ser català. En aquestes van tornar, dient-se que més valia un totxo posat a casa que no pas una catedral bastida a l'estranger.

En Raimon fou el mestre de l'escoltisme i el profeta dels qui creien en Crist i en Catalunya. Va acabar a fora de tot arreu, estava sol. Tinc prou coratge per dir-ho, en aquell moment el meu Raimon només em va tenir a mi a prop. A mi i a la Tina. Déu ho sap.

A poc a poc, aquell home amb bigoti de mariscal francès, la mirada cremant i la biga sense blegar-se, es va anar amagrint. I fou llavors quan va sortir allò de més fondo que tenia. La seva inesgotable tendresa. Amb aquells ullets com punxons, sempre fou un meravellós infant de Déu.

Encara el veig amb els ulls enterbolits mirant-se la Tina, també inesgotable de tendresa viscuda amb un humor com no n'he conegut d'altre. La Tina es va morir. Ell ja vivia en els estreps de la vida eterna. Es fonia a poc a poc, mentre l'ànima se li feia més gran, una ànima que traspuava salms de Montserrat i parenostres de sa mare.

Se m'ha mort, enduent-se amb ell aquella missa que vam dir junts, fent-se'm una promesa de glòria. No pot ser que aquella amistat es perdi, sé que era i és feta per esdevenir eterna.

Només un molt per als fills: no sabeu pas com us estimava, el vostre pare. A tots, a tots sis ●

MESTRE DE L'HONOR D'UN POBLE

Jordi Sales

*Aquest article fou publicat al diari Avui
29 d'abril del 2005*

Per tal de comprendre la vida d'en Raimon Galí com un destí cal comprendre com es cargolen amb el pas del temps la seva vocació de cap militar i la d'historiador, i finalment, la d'escriptor. La seva primitiva vocació militar fou primerament sacrificada en l'obediència filial en profit dels estudis de Filosofia i Lletres a la primera Universitat Autònoma de Barcelona. Un cop recuperada durant la Guerra Civil a l'Escola de Guerra aquesta vocació militar fou servida al front en defensa de la República Espanyola. I també fou continuada en la idea-matriu dels *Quaderns de l'Exili*, que era la de formar una unitat militar per tal de combatre amb els aliats sota bandera catalana contra el nazisme. Aquesta primera vocació fou complementada amb els seus estudis d'història i d'antropologia a l'exili mexicà. Finalment, en la primera resistència catalana contra el franquisme també podem descriure un *ersatz* de la milícia en la seva funció de cap a l'escoltisme i al CC implicada ara en una funció de mestre i orientador de vocacions realitzada sempre atípicament, això és, al marge de les institucions universitàries. I més finalment, durant els anys vuitanta i noranta del passat segle, per sort cada cop més unificades es deixen discernir, però, la funció d'orientador de camins personals i d'iniciatives dels més joves junt amb la cada cop més intensa dedicació a l'escriptura.

Un dels aspectes més maltractats per la frivolitat ambiental de l'obra de Raimon Galí és la seva apel·lació al sentit de l'honor. Aquesta densa exigència de no fer malbé amb les nostres febleses i claudicacions la bellesa del món. Raimon Galí ho va viure i ho va glossar amb les

seves memòries. Si es repassen repetidament les planes dels volums de *Signe de contradicció*, un s'adona que força del seu missatge arrenca del seu sentit agraït de la bellesa. Ho explica a *La Catalunya d'en Prat*, quan s'ha aixecat de nen encara a contemplar una sortida de sol diu senzillament: "El que havia vist amb els meus ulls era la bellesa inexpressable del món, lligada amb el fet de la meua vida que en formava part". D'aquí deriva el seu concepte central del seu patriotisme, la figura del "pont espiritual dels mediterranis" (Coma-ruga, 1984). Aquest pont ho és entre el goig de viure en la joia i la festa com una riba, i la tragèdia i duresa de la vida per l'altra. L'arc d'aquest pont és sostingut per la virtut com heroisme fet cultura en el sentiment de l'honor i el coratge habitual de defensar el patrimoni comú. El fil roig de l'esforç de Raimon Galí ha estat el seu lligam amb la bellesa del món, el destí d'un poble i l'honor d'una generació. La seva lliçó ha estat i serà fecunda en el temps més amagat que el de les actualitats que no sempre li foren favorables, el temps de les persones, dones i homes que ell ajuda a orientar-se en l'agraïment per la bellesa rebuda en un poble en el qual "Déu va passar-hi en primavera i tot cantava al seu pas" ●

ACTUALITAT D'EN RAIMON GALÍ

Jordi Pujol

*Aquest article fou publicat al diari Avui
30 d'abril del 2005*

A l'hora de la seva mort és del tot pertinent parlar de l'actualitat d'en Raimon Galí. D'un home de 88 anys, físicament molt gastat de fa temps, i sobretot molt silencià.

Per què un home silencià, i la seva obra silenciada, poden ser actuals? Perquè el dèficit que aquest silenci –un silenci clamorós– produeix a la societat és molt i molt gran, i es fa sentir. La gent el nota. No nota d'on ve aquest dèficit, no nota ben bé què és el que fa falta, però nota que hi ha un buit. Un buit cada vegada més gran. Un silenci, deia, clamorós. Però els silencis clamorosos acaben fent mal a l'oïda i sobretot a l'esperit.

Aquest silenci no s'aplica ben bé a en Galí i a la seva obra. S'aplica a una sèrie d'interrogants que la nostra societat tendeix a fer com que no l'afecten. És bo i necessari creure en alguna cosa que vagi més enllà d'un mateix? Sacrificar-se per ella? Són vàlids i necessaris valors com la fidelitat? La fidelitat al país? La fidelitat a les persones? És bo que recordem que l'home és el centre i la mesura de tot? Ho va dir Mounier, ho va dir Saint-Exupéry. Entre nosaltres, amb accent propi i amb passió, ho va dir en Galí.

És bo recordar que la democràcia no és xauxa, sinó esforç i exercici de la responsabilitat? I que l'Estat de benestar és fraternitat i justícia, i no només exigència despreocupada? És bo recordar que un país només pot existir si a més de la fidelitat als seus valors bàsics no està animat d'un sentiment comunitari, és a dir, d'un sentiment de responsabilitat i de respecte mutu entre els ciutadans? És bo recordar que l'educació del caràcter no pot ser arraconada?

Tot això en Galí ho va predicar amb energia i contundència, però sempre amb un respecte

exquisit per l'altre. La fidelitat, les conviccions, tot això mai a en Galí el va conduir a actituds ni petulants ni prepotents ni poc respectuoses de l'altre.

Qui diu que parlar d'això, i discutir-ne, no és actual? O no és precisament del relativisme, per a bé o per a mal, que ara es parla? De si tenir idees fortes és bo o no? De si és compatible amb la convivència i amb la democràcia? A la societat i a l'Església. En Galí no era relativista, era demòcrata, i era cristià, i era catalanista, i tenia un punt de llibertari, i patia per la injustícia. Va simpatitzar més amb la CNT que amb el dogmatisme marxista. Però no era relativista. Creia en valors, idees i principis.

Moltes d'aquestes coses les va viure des de la contradicció. El seu fou un cristianisme profètic i generós. Il·lusionat amb el Vaticà II. Inconformista però sempre vinculat a l'Església. Exigent però joios. Vivia internament i justament la càrrega pesada de la fe. Un cristià que vivia la fe i la caritat, però que sobretot subratllava l'esperança. La més jove, la més tendra, la més de futur de totes les virtuts. Molt cristià, i alhora en moltes coses laic.

Cal recordar també que en Galí fou un mestre. Un mestre d'energia. Segons ell, la pedagogia havia d'infondre valors cívics i morals. I fortaleça. Aquest és un altre aspecte d'en Galí d'una molt gran actualitat.

Deixem per al final un últim ensenyament d'en Galí. Un dels més incompresos. El del sentit de l'honor. De l'honor cristià. I de l'honor laic. O simplement de l'honor.

Que en Galí sigui actual, no vol dir que avui sigui acceptat. No vol dir que moltes d'aquestes coses siguin molt valorades. Encara que potser més del que sembla. I en tot cas el que és molt actual, molt evident, molt ple de conseqüències és la crisi de consciència que hi ha. D'això sí que molts se n'adonen. I que de retruc donen valor al missatge d'en Galí. Un missatge que va tornant ●

RAIMON GALÍ I LES DUES ESPANYES

Hilari Ragner

L'estiu del 1949 Raimon Galí i Joan Sales, que feia poc que havien tornat de l'exili, van donar unes conferències a uns quants universitaris cristians i nacionalistes del "Grup Torras i Bages" que ens van marcar profundament, perquè ens donaven una visió de la història recent i de la realitat present de Catalunya que diferia del que ens deien uns i altres. Era la doctrina que havien exposat a Mèxic en la revista *Quaderns de l'exili*. N'havien portat una col·lecció relligada i ens la passàvem de mà en mà, com un tresor (recentment ha estat reimpressa), com una ampliació d'aquelles conferències. No resumiré ací el seu contingut, perquè ja ho he fet.¹ Ara, per sumar-me al memorial de Raimon Galí, només recordaré un punt concret, que considero especialment lluminós i sempre actual.

Galí, que estudiava arqueologia, antropologia i prehistòria, tractava el Dr. Pere Bosch i Gimpera, autor del millor manual de prehistòria hispànica. En aquell llibre hi havia un mapa que dibuixava la divisió de la península ibèrica entre la zona ibèrica (llevant i sud) i la celta o celtibèrica (centre i nord). En Galí un dia va presentar a Bosch Gimpera, al costat del seu mapa, un altre mapa amb la primera línia dels fronts el 1936. En els primers moments després de l'aixecament militar del juliol de 1936 es movien les columnes dels dos bàndols de manera irregular i dispersa, però aviat es va formar una línia contínua de fronts. Doncs bé: els dos mapes, que s'havien traçat de manera absolutament independent, semblaven calcats l'un de l'altre. Bosch i Gimpera, quan Raimon Galí li va mostrar la coincidència, es va esverar, i va assegurar que ell havia fet un estudi rig-

orosament científic, sense cap intenció política o ideològica, però Galí li va replicar que precisament per això era important la coincidència.

El tema de les dues Espanyes es troba ara en discussió, perquè amb raó es rebutja que l'enfrontament del 1936-1939 fos inevitable i fatal i, tal com Preston i jo mateix hem explicat, a la guerra civil hi va haver una tercera Espanya, que no s'identificava amb cap de les dues Espanyes caïnites, però és ben cert que els dos sectors que es delien per matar-se depenien d'un substrat que venia de molt lluny.

Venia de molt lluny i anirà fins molt lluny, perquè, amb variacions derivades de la industrialització de certes zones i d'altres factors intervinguts, és encara en gran part el mapa que veiem als diaris després de cada contesa electoral. L'Espanya del PP és bàsicament la celtibèrica ●

Hilari Ragner

Monjo de Montserrat i historiador

1. Em remeto al meu llibre *Gaudeamus igitur. Notes per a una història del "Grup Torras i Bages"* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999), pp. 59-63.

RECORDANT RAIMON GALÍ

Grup d'Estudis Coronel Guarner

En un escrit en el qual ens proposàvem exposar els motius de la formació del Grup D'Estudis Coronel Guarner, -es tracta de l'article titulat *Sobre la preponderància de l'educació del caràcter o de la intel·ligència*, publicat a la revista *Relleu* nº 65- dèiem que la nostra intenció era, citem literalment, "la realització d'estudis que tinguin com a objecte la història de Catalunya, que permetin treure a la llum les virtuts i les mancances del poble català, per tal de contribuir a construir un pensament el màxim d'aclarit i profund sobre el nostre passat." A aquesta explícita declaració d'intencions, seguia l'aclariment següent: "la nostra labor, doncs, és fonamentalment teòrica, el nostre objectiu, però, eminentment pràctic."

Dues raons ens porten a recordar l'escrit esmentat en aquests dies d'afflicció per la mort d'en Raimon, l'inspirador i cap del grup, fins que les forces li ho van permetre. Una: és que la seva publicació, l'any 2000, va coincidir amb l'acompliment dels primers cinc anys de la nostra singladura, i aquest any -precisament aquest- n'hem fet deu. Deu anys de treball al llarg dels quals hem tingut la sort de gaudir -perquè cal dir-ho així, gaudir- del seu savi i experimentat guiatge. Deu anys compartint la fe en uns mateixos ideals i l'esperança que un dia es puguin veure realitzats. Això, d'una banda. La segona raó per rememorar aquell text fa referència al sentit amb què fèiem d'aclariment. Que ningú no ho dubti: en Raimon, més enllà de ser el nostre cap polític, fins i tot el nostre referent intel·lectual, ha estat per a tots nosaltres un mestre de vida. En aquest aspecte residia la seva autoritat quan en les reunions de preparació dels cursos, per exemple, ens desaconsellava tractar els temes que li proposàvem i

ens en recomanava uns altres, o quan ens plantejava la necessitat d'introduir canvis en la manera de treballar, o, simplement, quan corregia els nostres escrits, sovint afectats dels excessos d'ímpetu i gosadia propis de la joventut.

Amb la distància que dóna el temps, hom s'adona millor de les coses, de les que són essencials i de les que només són accessòries. Si haguéssim de definir l'eix sobre el qual va girar la seva labor de mestratge, ineludiblement hauríem de parlar de la seva concepció sobre l'activitat d'estudi: com un exercici -talment una *ascesi*- que fa la persona per tal d'assolir el seu millorament moral. Un exercici que obliga a aquell qui s'hi aventura a sortir de les seguretats de l'entorn immediat en què es troba, i que l'ha de dur a conquerir els més alts cims del coneixement; però, un exercici que només té sentit quan es recobra la modesta concreció en què es viu i de la qual sempre es parteix. Ens inculcà el sentit de la humilitat en el plantejament dels objectius, i el de l'èpica en la recerca del seu assoliment. Sorprenent barreja de disposicions d'ànim en la qual ens va ensinistrar. Amb ella, ens entroncava amb la vella tradició humanista, aquella que, al cap i a la fi, ha donat llum a la civilització europea. Estudiant fins al més mínim detall la trama de fets que van confluïr en l'inici de la Guerra dels Tres Anys a Catalunya, les maniobres a què es va veure obligat el coronel Vicenç Guarner a fi d'organitzar una força militar catalana, la influència dels intel·lectuals catalans en el conflicte, i tant i tants altres temes -no només relacionats amb aquesta guerra fratricida-, escometíem el relligat platònic entre l'ambició de coneixement i la seva finalitat pràctica al que abans al·ludíem.

La vida d'un es troba lligada amb la del poble que l'ha acollit en venir a aquest món. Vist així, esdevé un deure retornar allò que ens ha estat donat, tractant de ser uns fills exemplars. Amb aquests ensenyaments, Raimon Galí donà gruix a les nostres vides. Repassant el que hem conviscut, ara que ja no hi és, ens embarga una barreja de sentiments, de goig i d'optimisme. Goig per tot allò que hem fet junts. Optimisme perquè ens adonem que la seva força roman en nosaltres.

Moltes gràcies Raimon ●

e ntrevista

Amadeu Matosas
Josep Solà

Joaquim Ferrer

Joaquim Ferrer neix a Barcelona, el 18 d'octubre de 1937. Historiador. Milita de 1974 a 1977 al Reagrupament Socialista i Democràtic que presidia Josep Pallach. L'any 1981 es nomenat Subdirector General d'Acció Cívica, organisme adscrit a la Presidència de la Generalitat. El dirigí fins a 1983. L'any 1982 s'afilià a Convergència Democràtica de Catalunya. Diputat al Congrés del 1983 al 1985. Conseller de Cultura del 1985 al 1988. Diputat al Parlament de Catalunya i senador portanveu del Grup de Convergència i Unió del 1988 al 1999. Diputat al Parlament espanyol en la VI Legislatura (1999-2003). Autor de nombrosos llibres d'assaig i biografies, sol o en companyia d'altres autors.

Joaquim, coneixem el teu currículum, en publicarem a l'encapçalament de l'entrevista una síntesi. Però volem més, volem saber d'on ve en Quim Ferrer. On es fa, d'on sorgeix la seva vocació. Quines influències ha tingut. Quins han estat els seus mestres?

Jo vinc de l'escoltisme. Però, cal dir que primer hi ha la família. La família és el meu primer embolcall, qui em possibilita anar a l'escoltisme. Ara, vist en perspectiva, se'm fa necessari explicar la teoria de la guardiola: la gent és segons el que s'hi ha posat dins. Pot haver-hi gent que reaccionin malgrat que han rebut molt poc, però, en general, les persones són el que han rebut. Això lliga amb una família, que m'ha estimat. Això ha estat fonamental.

Aquesta teoria seria com si l'home, en aquest cas tu, fossis un camp sembrat?

Exacte. Haig de dir que no tindria perdó de Déu si no digués que he tingut gent al meu costat

que, al llarg de la meua vida, m'ha donat lliçons fantàstiques. Primer l'escoltisme. Després, a la vida civil i política, Vilaseca Marcet, Pallach, Mossèn Cuspinera, que era el Rector del Besós i em va casar... Gent que ha omplert la meua guardiola. Aleshores, en el currículum, no hi figura ni la família, que és molt important, i no hi figura l'escoltisme, que és realment el que em va encarrilar, em va canalitzar. Jo vaig ser uns anys Cap de Secció. Era un compromís. Després, l'Església. Amb els anys, he trobat gent que té un record molt negatiu de l'Església d'aquells anys i, és curiós, jo en tinc un record molt positiu. I no em refereixo als bisbes, sinó al meu entorn més immediat, als capellans que jo tractava: mossèn Batlle, encara que el vaig veure poc; mossèn Ribot (que s'estava a Riells del Montseny). Era gent extraordinària. A mi em va donar una imatge de l'Església molt interessant, podríem posar-hi altres adjectius, però, com a mínim, aquest, molt interessant. L'escoltisme és un mètode extraordinari, ha estat un mètode extraordinari. No sé com està ara, però és el contacte amb la natura, és tornar a la natura, amb una preocupació pedagògica i no fer ascensions simplement per fer un record i una fotografia. L'escoltisme era, i espero que ho sigui encara, una voluntat pedagògica. I dins de l'escoltisme, les persones... Recordo un dia que vaig assistir a una trobada a Santa Quitèria i en Raimon Galí va fer un discurs...

De quin any estem parlant?

Això era als anys cinquanta. I ens va dir que "Catalunya és com el Crist, està clavada a la Creu. L'única cosa que nosaltres podem pretendre i, per a això hem de lluitar, és mantenir la dignitat de la persona que està clavada a la creu i que no pot fer res més que mantenir la dignitat". És una imatge potent (que diuen ara). Me'n recordo com si fos ara.

Sí..., això devia ser el 1953/54. Veus, un altre fet fonamental que no figura al currículum

En canvi, de l'escola, jo en tinc un mal record; em diuen que avui ha millorat...

Vaig anar a l'escola que hi ha al costat del Palau de la Música, als Germans de les Escoles Cristia-

nes; tot i que allà hi vam acabar fent un agrupament d'escoltes, la comunitat era de gent de fora i, en general, sols me'n recordo de 3 o 4 germans. Els altres, no eren gaire positius. Eren exèrcit d'ocupació, era gent poc identificada amb el país. Recordo positivament un que era gironí, el germà Narcís, que va aconseguir arrancar un agrupament en el Col·legi al qual, naturalment em vaig enganxar. L'ensenyament era exclusivament en castellà.

En aquest ambient, com era possible transmetre el sentiment de Catalunya?

A casa, a mi no em feien discursos. El meu pare, com tantíssima gent, restava silenciós. Era una generació que venia d'una guerra que s'havia acabat malament. Havia perdut. Del dret i del revés... Així va ser com el meu germà i jo, en l'escoltisme, vam començar a viure quelcom diferent, ... i parlant nosaltres, a casa, a la taula... va ser com el pare va començar a dir coses... I per altra banda, jo em vaig quedar a viure molt a casa els meus avis al carrer de Trafalgar i tenien una bona biblioteca. Aquest era l'ambient, no n'hi havia d'altre.

D'aquest escoltisme que va ser el desllorador de l'acció política posterior de tanta gent, que en queda?

No ho sé, però, darrerament, veig en Manel Subirà, que era un dels qui ens feia a nosaltres la formació de caps, i no el veig optimista. Ell ha continuat vinculat a l'escoltisme; diu que l'escoltisme, com tantes altres coses, s'ha aprimat molt... Això te una explicació quan es mor en Franco, tots els qui havíem rebut informació del que s'havia de fer, anem a fer-ho. I aleshores descuidem totes les coses que estàvem fent: l'Església, l'escoltisme,

Per a nosaltres, en aquell moment, l'objectiu era construir la Generalitat, l'autonomia, l'autogovern, el país. El que passa és que quan es fa això, tot el que abandonem s'aprima. I 25 anys després, doncs, això és prim. I no és que la gent hagi renegat de tot això, no, però se n'ha allunyat, ha deixat de ser-hi present. Ha estat un error això. Ens pensàvem que allò ja tenia gas per seguir, però resulta que no.

Quin seria el referent actual de l'escoltisme de llavors. Perquè l'escoltisme va connectar amb aquella societat, la va fer partícep que podia construir una cosa nova, ...

No en veig de referents. Per exemple, l'escoltisme era un món en català, en un moment que això era absolutament prohibit. Ara sorprèn imaginar, oi?

El mètode escolta era un contrast brutal amb la societat d'aquell moment. Una cosa que hem oblidat ara. La política oficial del Règim era un carnestoltes, el lleguatge i els personatges; l'escoltisme era un gran contrast. En el cas de l'escoltisme confessional, amb uns textos i una manera d'interpretar l'Església absolutament catalana i propera a la gent, amb una voluntat d'anar al fons de la qüestió, de responsabilitzar la gent.

L'error que hem comès milers de persones és que hem oblidat que si no hi ha presència no hi ha responsabilitat. En els moviments cuidàvem més les persones que les coses. En la política ens hem dedicat més a les coses que a les persones.

En l'escoltisme, per exemple, s'introduïen elements importants. El noi i la noia decidien fer la promesa. La promesa era un compromís davant dels altres, de servir Déu, la Pàtria i el proïsme, allà davant de 40 persones, amb una cerimònia, després de passar unes proves i tot això depenia de la responsabilitat de cadascú, de cada noi i noia. No era una cosa imposada, sinó d'autogovern a nivell personal, amb una càrrega important simbòlica i pedagògica. Ara s'haurien d'"inventar" coses d'aquestes, perquè és un error tan gran el que s'ha comès en aquest aspecte, involuntàriament...

Pujol va dir: és hora de fer país, fem política. Allò que fèiem des de fora del poder polític, ara ho faríem des de les institucions.

Per això ha fracassat?

Allò que hem deixa't, s'ha aprimat. Perquè sense la presència de moltes persones s'ha esllanguit. I en el combat polític ens hem deixat coses,

en el combat polític hem esmerçat moltes hores. Però l'època, a Europa, ha vingut molt relativista. Dins d'aquest món de l'acció política la gent, com nosaltres, va pensar que si abans pescàvem amb canya, ara pescaríem amb xarxa i arribaríem a molta més gent i, després, vam pensar que si pescàvem amb xarxa no calia enfrontar-nos amb les nostres idees, per dificultar l'operació. Tot plegat, amb els anys, el to general ens ha pogut o, més aviat, se'ns ha menjat. I el que ha quedat enrera, s'ha aprimat molt. Jo, fa mig any, em vaig apuntar a la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat. El mateix Subirà, que és a la parròquia de sant Medir, una parròquia que havia estat molt important... bé, doncs està igual. I, per altra banda, en el camp polític, com que el to general de l'època és de rebaixes, doncs també hem acabat parlant només de carreteres, d'hospitals que s'han de fer, però només això, si no expliques en funció de què, al final queda un discurs molt gris...

bat parlant només de carreteres, d'hospitals que s'han de fer, però només això, si no expliques en funció de què, al final queda un discurs molt gris...

En el seu moment éreu considerats pioners, per moltes coses, pel fet de plantejar reivindicacions, hi havia una fita a assolir. Ara la posició reivindicativa des de la política sembla marginal.

Més que reivindicar poder polític, que també, s'ha de reivindicar més qualitat del poder polític. És a dir, no ens interessen tant més quilòmetres de carretera, com saber que aquella carretera és entesa pels veïns com una cosa útil i que té un sentit.

En un dels llibres que vaig escriure l'any 1994, *El fil roig*, deia que cada vegada que féssim una acció en termes de govern, havíem de destinar un volum comparable de recursos per explicarla, perquè sinó l'explicàvem i la gent no l'entenia com una cosa que l'afectava, no valia la pena, deixava de tenir sentit.

També cal considerar que el govern té la seva dinàmica. Ja pescàvem amb xarxa (abans amb canya), vull dir que arribàvem a tothom, per exemple, amb TV3 (bé, no és que arribi a tothom, però sí a molta gent); però resulta que molts pro-

“ En els moviments cuidàvem més les persones que les coses. En la política ens hem dedicat més a les coses que a les persones ”

grames de TV3 tenen poc a veure amb la mentalitat de la gent que va arribar en aquesta onada a fer política, dels qui vàrem posar en marxa aquesta televisió. Per arribar a més gent, vam eliminar una part del missatge i això és fatal (ara no té gràcia dir-ho perquè ja ha passat) perquè encara que arribis a més gent, si no arriben els continguts, serveix de molt poc, serveix per distreure, però; efectivament, si el català no es lliga amb un projecte de persona, amb unes mentalitats, amb una fidelitat, de què serveix tot plegat?

Darrerament penso que, en aquest món, qui no té idees parla d'economia. És una manera de quedar bé. Però els problemes de fons no són aquests. Com és que la societat és tan egoïsta? Com és que la societat és tan superficial? Com és que es va de festa en festa? És una vida poc interessant, oi? Sembla, però, que tot i veure-ho clar, hi ha com una dinàmica diabòlica que ens pot...

De vegades, poso algunes televisions i és la ridiculització més sistemàtica de les actituds més positives de les persones. Quina és la manera de no introduir-se en els problemes de fons? Doncs, demanar més infraestructures i segur que es necessiten, però cal demanar més recursos econòmics... De ben segur que Catalunya ha millorat el finançament, però encara l'ha de millorar més.

Ha de millorar l'ensenyament, ...segurament?

Naturalment, és la base, l'escola, però no ho arreglarà tot. Evidentment els mestres necessiten unes instal·lacions sempre millors... Però el problema, tot i ser també de quantitat, és essencialment de qualitat, de models.

L'ambient general no el marquen els mestres. Els models de moda no són aquests; els mitjans de comunicació, de fet, són els qui manen. Els mitjans de comunicació traslladen unes idees i això és el que realment acaba imposant criteri, molt més que l'escola i els mestres. I aquí, al conjunt d'Europa, ... això que estem comentant nosal-

tres no hauria de significar la ruïna d'aquests grups de comunicació. Canviar substancialment el model, la forma de fer, no seria la seva ruïna. Seguirien tenint audiència, seguirien venent diaris i revistes... i no els caldria fer aquesta política de destrossa.

Anant més a la base, al rerafons de tot això, cal dir que Catalunya és un país difícil; no ho sembla però ho és. Té molt a veure amb la nostra situació geogràfica, amb la nostra història. Encara ahir ho deia a uns companys: una de les coses que em crida l'atenció d'Estats Units o de qualsevol país anglosaxó és que el comú de la gent té una idea de Déu i una idea de País. Aquí, a Catalunya, no és així. Catalunya és un país complicadot, difícil, oi?.

Jo vaig trobar, fa anys, una conferència, d'Alexandre Galí, de 1911, que deia: "Mentre qualsevol català no tingui conviccions estem en una terra insegura, qualsevol cosa que s'hi vulgui construir al damunt no troba el terreny sòlid". I estem en això. S'ha fet un esforç; jo no vull ser pessimista, però

s'ha prioritzat el que importa a la dinàmica política: la realització d'obra, de les obres. El país ha canviat com una mitja en aquest aspecte, però ara és fàcil adonar-se que superficialment el país ha millorat extraordinàriament, però la gent que s'hi mou, no. Tenim una vida molt prima, som més egoïstes. S'ha descuidat aquest aspecte. Aquesta és una de les crítiques que ens podríem fer, de fons. Vint-i-cinc anys han canviat el país, però, bàsicament, des d'un punt de vista material, però l'han aprimat molt interiorment.

Els polítics estarien d'acord amb aquest plantejament. És a dir, cal millorar tant d'una forma material com espiritual? Espiritual no entès des d'una òptica religiosa.

Molta gent ho reconeixeria. La realitat diu que hi ha una figura que s'ha posat de moda fa uns anys que és el gestor, el polític gestor. La persona que té responsabilitats polítiques i és gestor. Hi

“ si el català no es lliga amb un projecte de persona, amb unes mentalitats, amb una fidelitat, de que serveix tot plegat? ”

va haver un moment, ara fa 10 o 15 anys, que això va adquirir un gran prestigi. Un gestor volia dir un tecnòcrata; aquest era un personatge que anava pels llocs i no parlava mai de l'interior, d'allò que diu el Petit Príncep que és el més important: *El que no es veu*. I si no parlava d'això, encara que inaugurés tres coses cada dia... que és la sal de la vida, malament. I tinc la impressió que això encara deu estar bastant de moda, que es valora molt els gestors.

Aquest (el polític gestor) és qui va substituir l'individu aquell qui anava a fer país. Tant si fos Conseller com Mosso d'Escuadra. A construir per exemple, una policia per a un País que feia dos segles i mig que no en tenia, que no n'hi deixaven tenir. I això era una cosa interessant, venia d'un procés, amb alts i baixos, però un procés. Cada època ha tingut un sentit. Això es pot explicar molt clarament. La dècada dels quaranta és una època en la qual molts no es donen per vençuts, encara que està molt reprimida. Els anys cinquanta són més difícils, encara que és la represa de l'escoltisme; molta gent fa coses, en el món del treball, en el món de les empreses. Els 60 és el construir Catalunya del Pujol, i els setanta, és cap a l'Estatut, és poder polític i quan s'aconsegueix, és clar, ens hi llancem de cap. I fins abans d'ahir... I és a partir d'aquesta situació que s'ha produït l'error que ja hem comentat: abandonar les eines que ajuden a vertebrar persones i, per altra banda, en l'acció política, les teories i les modes superficials ens han guanyat bastant la partida.

Què quedaria per completar de l'acció política?

Tal com deia abans, sóc partidari de tornar a parlar no solament de carreteres sinó de per què serveixen les carreteres. I sistemàticament tornar a explicar per què serveix cada una de les coses que es proposen. I parlar del sentit més primer de la persona, de la democràcia; que l'autogovern és comença demostrant de manera

personal, altrament no n'hi ha de col·lectiu. Quan parlo de "tornar a sembrar" vull dir que sóc partidari de crear moviments, d'apuntalar els que existeixen, de recrear els que ja han desaparegut, i també seria lògic que en aquesta època en sortissin de nous...

El ciutadà ha de tenir present no només els drets, sinó també els deures. En aquest sentit qui ho farà tot això, quins seran els "sembradors"?

Sovint les minories. A tot el món, en qualsevol època, això que estem parlant, aquí, com en qualsevol altre país, s'inicia amb les minories. Hi ha d'haver minories que vegin clar que, a Catalunya, és necessari que hi hagi moviments de responsabilització, moviments de promoció, de treball de les persones, amb transcendència...

Minories amb un lideratge molt clar, que ara no hi és?

Malauradament, és clar que ara no hi és. Pujol, durant aquests anys, en aquest darrer quart de segle, ha mantingut bastant el to, tot i que ell tampoc no ha pogut evitar que l'onada li passés pel damunt. Ara, per exemple, amb el tripartit, podríem dir que TV3 sovint no m'agrada, però amb Convergència, també havia dit moltes vegades davant de TV3, plego! i de qualsevol televisió...

El gran problema és que això ho veus perquè vens d'un altre món. A la gent de 18 anys, li fa gràcia tot el que diu la televisió; per a ella és veritat, quan és simplement fer el que sigui per l'audiència.

I no parlem de programes, com Salsa Rosa, són pures escombraries.

Molt bé. Apa, ara inverteix la tendència d'això...

Hi he reflexionat. Ningú no sap com entrar en aquest atac frontal. Perquè entrem en una contradicció. Els pressupostos generals de l'Estat i de la Generalitat dediquen uns grans recursos a l'ensenyament. Això ho fan amb una mà i, amb l'altra, dediquen molts recursos als mitjans de

“l'autogovern és comença demostrant de manera personal, altrament no n'hi ha de col·lectiu”

comunicació que tenen un discurs que gairebé ho neutralitza. Això no té massa sentit. Què passa? Tots pensem que recordar el que és la responsabilitat de qui té una Televisió, una Ràdio, és posar les mans sobre el dret d'expressió. Però jo penso que arribarà el dia que hi haurà un debat en la nostra societat i, en general, a Europa, que no té la mateixa responsabilitat qui fa cadires que aquell qui té una Televisió. No té la mateixa responsabilitat social. I, en conseqüència, la Televisió ha de saber que no pot ridiculitzar, atacar, destruir, el que la societat considera que són actituds correctes, positives, no pot fer el que vulgui. Com que no trobem la manera d'ordenar això, s'ha creat, a Catalunya, el CAC. (Consell Audiovisual de Catalunya)

Deia algú que ho trobava molt bé això del CAC. Que hi estava d'acord i això potser és un mal senyal. El CAC funciona per quota política... i al final, si no és independent, per què serveix?

Algun dia, algun partit hauria de presentar-se a les eleccions amb un discurs políticament incorrecte i, a veure, què passa. Podria ser que no fos dolent del tot electoralment parlant...

Per què ho dic això? Aquests dies, amb la mort del Papa, les televisions, totes, s'han preocupat per això. Jo he sentit un gran descans durant uns quans dies. He escoltat alocucions, comentaris, reflexions, testimonis, nets, constructius... Normals, per a dir-ho clar. I ara, tan bon punt s'ha acabat, doncs torna altra vegada la terragada.

A Convergència, amb això no hem estat proud valents. Encara que Pujol sempre ha mantingut un discurs, amb els resultats que siguin, però un discurs, un quart de segle també es nota i durant molts anys no només feia discursos ell, sinó també molta gent. I, això és el que després ha deixat de passar. Jo crec que qualsevol país, i Catalunya no és una excepció, si no té discurs, a part de capacitat, de recursos, etc. no té futur.

I més en el nostre cas, ja que nosaltres ens alimentem, existim i vivim perquè representem algunes coses. I si no les representem, la dilució és ràpida. Nosaltres necessitem urgentment refer-nos per dins i plantejar dosis d'espiritualitat, amb un llenguatge que no sigui gastat, és a dir, la paraula solidaritat ja no serveix, perquè ja l'hem feta servir per a tot.

Si no ho entenc malament, el que dius és que en la construcció de la identitat nacional del país, el discurs s'hauria de basar en aquesta nova espiritualitat...

Sí, una espiritualitat civil i no solament religiosa. Si liquides això, perquè penses que l'espiritualitat que jo tinc és tan

força que no cal que em preocupi, quan et gires, no s'ha mort, però pràcticament. No, no. Cal evitar el que en Jordi Sales en diu la "tonteria catalana".

Ara que ja tenim una certa estructura com a país, el que ens convindria seria donar sentit a la qüestió, que

es pot fer des de dins de la política o des de fora. Jo crec que, per afrontar l'estructura política, s'han de fer, primer, moviments. I mentre nosaltres badàvem per aquests mons de Déu, n'hi ha d'altres que no ho fan.

Ara el que convé és fer, fora del terreny polític. Més endavant ja tornarem a influir. Hem de repetir una mica la jugada. Jo crec que per influir en el terreny polític, primerament hem de tenir franges de població que estiguin sensibilitzades per unes determinades coses. I això com es fa? Es fa a través de moviments, oi? A mi em sembla que ara s'ha arribat en un punt en què la gent està una mica més disposada a ser políticament incorrecta. És quelcom que es comença a respirar...

I després hi ha una altra cosa que fa molts dies que penso. Hollywood, que durant molt de temps espatllà les formes de vida, ara, les torna a plantejar.

la televisió ha de saber que no pot ridiculitzar, atacar, destruir, el que la societat considera que són actituds correctes, positives, no pot fer el que vulgui

Hollywood potser sí que està en una altra ona, però Europa...

EEUU està escruixit i ja fa dies que hi ha moviments. Tom Wolfe, a la seva última novel·la, explica la vida buida de les universitats. La gent, allà, també ha patit aquesta buidor. En fi, que la barra lliure per a tot no els ha fet millors ni més feliços.

Sí, però aquí es fa una lectura d'Amèrica absolutament a la contra, si vols interessada, però el que ve d'allà té mala premsa. Pot ser que hi hagi una altra onada, però aquí...

Sí, és cert. Però atenció, és una altra onada moral. L'últim gran desencontre ha estat la guerra de l'Iraq.

Però, a aquella gent, li està canviant la vida i d'aquí a quatre anys encara li canviara més. El fet que això s'hagi produït a l'Iraq fa que estiguin canviant les relacions en tota aquella gran regió A Síria, a Egipte, al Líban... fixeu-vos-hi.

Mubarak volia proposar, per a succeir-lo, el seu fill. Ara proposa un sistema en què, encara que d'una manera restrictiva, es podrà votar i a diversos candidats. Això, a Egipte. Síria, que havia ocupat militarment el Líban, ara s'ha retirat. Aràbia Saudita, que és la caixa de tantes coses, ara pressionada pels americans, de tant en tant fa algun petit experiment pseudo-democràtic. A Palestina, Arafat era el tap, tothom ho sabia, però els palestins tenen gent molt preparada. Ara volen llicenciar no sé quants centenars d'assessors. Un escàndol. La realitat és que els americans apreten. A pesar de totes les crítiques, a l'Orient Mitjà, hi ha una situació que comença a canviar. Mentrestant, a Europa estem d'acord, sols en una cosa: no fer res. I per què? Diem que és perquè no es respecten els drets humans, quan la realitat és que no volem arriscar en fer alguna cosa, ni un sol punt del nostre PIB. És una manca de missió, de tremp. Europa potser és el lloc del món on es viu de forma més plaent, però...

Ara estem en un moment en què caldria començar a analitzar les coses a fons. En els fets importants és bàsic. Cal ser crític i analític. I ser-ho convençudament. Francament, dir que no es respecten els drets humans és una coartada per a no fer res.

Ho ha dit recentment el nou Papa: Europa no s'estima. No estimem el que som. Perquè els homes i els pobles s'alimenten d'espiritualitat, ben entesa. Cal sacrifici, anàlisi, esforç, donació, etc... Qualsevol cosa que es presenta com a nova ja quasi sols per ser nova és bona. Caldrà primer analitzar, què és, com, per què. I no, perquè és nou, ja és bo.

Resumint: vivim des d'aquesta posició secundària d'Europa. Vestida, això sí, per una aparent defensa a ultrança dels drets humans.

I després, la moda del políticament correcte. I la superficialitat de l'ambient. Aquest és el diagnòstic. I, a hores d'ara, ja sabem que aquest model no porta més felicitat a la gent. Cal donar continguts. Tinc mala consciència d'haver abandonat els moviments per la política. I ara ens hem quedat sense els continguts. I sense els moviments.

Ara, l'onada nova, que dèiem abans que ve d'Amèrica, vindrà i serà el revers de la moneda. Es tornarà a parlar de sentiments, de relacions amb contingut. Potser sigui una reacció puritana, però allà això passa perquè ells han patit ja molt del que ara nosaltres en vivim encara la progressió. Fa molts anys que allà la família ha explotat. I les escoles, també, i els Instituts són als diaris. I per tant, ja són a l'altra banda de l'onada.

En la mesura que puguem, hem de mirar que totes les coses que diguem tinguin sentit.

Ara mateix el que penso és, per dir-ho d'alguna manera, que hem de tornar a donar valor al que en té.

Què caldrà fer per què la gent torni a pensar així, perquè les conviccions no surten del no res?

Cal inventar. Cal inventar coses diferents, noves i amb sentit. I els moviments són eines que duren i és per això que ajuden a estructurar. Ara, però, és molt complicat tenir presència si no és amb un enorme poder econòmic o espiritual. Els qui sintionitzin amb les mancances d'ara, les profundes, hauran trobat el desllorigador de la política actual.

Aquí, la gent s'ha allunyat de la política. A Catalunya i a Europa, sí. Qui presenti un mètode d'anàlisi de la realitat, de reflexió sobre què és la persona i com es fa una política neta i constructiva, pot estructurar molta gent o molts petits grups que estan amb la

mateixa inquietud i que veuen la necessitat de posar en comú un mètode. Fa dies que penso que hem de fer coses a favor de l'Església de Catalunya. I també per a aquest panorama polític tan mediocre. Hem de fer quelcom. I no per criticar, sinó per millorar. I com? Doncs a base de voluntarisme. Com als nostres inicis.

Acaba amb la teva visió optimista. Parla'ns de la importància de la política i del polític encara.

Com a preàmbul, sempre que sento parlar dels polítics penso que això no va bé. En democràcia, qui és el polític?. El polític no és una professió. No és com fer de fuster, de taxista o de metge. Qui té una responsabilitat política la té per una temporada. Que es pot allargar. La política és quelcom eventual. Cal potenciar la dimensió d'eventualitat: tothom ha de poder accedir a responsabilitats polítiques. Ara, sistemàticament es parla dels polítics com un grup tancat. Això s'ha de trencar i recuperar la dimensió oberta de la política. L'ideal és que tothom hi intervingui, que hi dediqui fins i tot uns anys. La política és per a tothom.

Què cal fer per què la política sigui millor del que és?

Home, doncs pensar-hi més. I pensar que en el fons fer política és estimar la gent, el país. És estimar coses. Qui no sigui mogut per això que s'ho pensi, i es dediqui a una altra cosa.

Ara el País aparentment està en una situació millor que als anys 70. Però sabem que no té gaire empenta. Perquè un col·lectiu (Catalunya, Espanya, Europa) que es dediqui només a guanyar diners, amb això no en té prou. Sols així, Europa no hagués arribat a on ha arribat.

Ara la gent no vol parlar de política. Prefereix no parlar-ne. I per què? Perquè injustament identifica política amb activitat corrupta. I dic injustament, perquè ara mateix a Catalunya hi ha milers

d'homes i dones que són regidors perquè estimen el seu poble, la seva ciutat i que no tenen res de corruptes i, a altres nivells, igual. Però com que la imatge que s'ha projectat és de corrupció, doncs la gent s'allunya dels polítics i de la política.

Aquest sistema democràtic fa que els qui manen a cada moment siguin representatius, i com en són molt, reflecteixen també les mancances de la societat que els ha escollit. Per exemple, sembla infantil pensar que un País com el nostre en què la moral respecte a la Hisenda pública és la que és, els polítics són d'una gran perfecció respecte a aquest tema.

El problema és com millorem. Primer, projec-

tant una visió positiva de la política. I, després, projectant uns models que demostrin que qui fa aquesta feina es perquè estima la gent i creu que ha de fer una aportació a la societat.

Per això dic que els mitjans de comunicació han fet molt de mal. Perquè hi ha una munió d'homes i dones que fan de regi-

dors i alcaldes i que ho fan perquè estimen el seu poble. I, per tant, s'ha de reforçar la imatge d'aportació generosa i voluntària de tants homes i dones que són a la política a canvi de res. I, per tant, aquesta imatge tan negativa de la política és injusta. Continua essent necessari que hi hagi gent que dediqui part de les seves energies a allò que és comú.

La gent demana molt al polític perquè creu que és quelcom important i que fa una feina que té una gran representativitat?

Necessitem grans projectes. Europa necessita grans projectes; per exemple, Europa podria adoptar Africa. Grans projectes. Posar el llistó molt alt. Sinó, malament. Quan va començar la Unió Europea es va posar el llistó molt alt. Tenien un gran projecte. Com fer que no torni a passar que cada 20 anys, des de feia segles, hi

en el fons fer política és estimar la gent, el país [...] s'ha de reforçar la imatge d'aportació generosa i voluntària de tants homes i dones que estan a la política a canvi de res

hagi una guerra terrible i ens matem els uns als altres. I tot això fonementat en la llibertat. S'ha de pensar molt, escriure molt i treballar molt.

És difícil. Molt. Estic fent un llibre amb tres companys. Hi parlo de quan la política s'embruta. Hi ha raons clares: quan s'allunya de la gent, quan la gestió està per damunt de les idees. I la cosa és com organitzar la represa. I això que podria semblar fàcil, perquè la gent n'està bastant tipa.

El fil conductor és: Cal una acció per a reforçar l'individu. Per a reforçar aquestes actituds positives, aquesta disponibilitat, aquest sentit de país. Amb aquella idea tan elemental que Catalunya som tots. Ets tu, jo i l'altre. El país no es farà sols

amb el DOG ni sols amb lleis. Cal la calidesa, la cordialitat. L'Estat del Benestar no és que et donin un numero amb una màquina i que tot funcioni molt bé. Es també un cop a l'esquena, una paraula d'ànim... és moltes més coses.

La manera d'influir en la política és que molta gent, o grups de persones, moviments, agrupacions, fòrums, el que sigui, prioritzin unes idees. És reforçar un substracte. O millor, recrear-lo, que hi hagi un gruix potent que al final aflori. La cosa seria que la gent fos capaç de dir: *No m'interessa tant que el carrer sigui molt net, com que la gent que camina pel carrer faci més bona cara.* Potser la primera vegada seria difícil. Potser no. Però al final es veuria que l'important no és tant l'acció, com la qualitat d'aquesta. I podria ser, si hi ha més pressió, que al final la persona elegida ja arribi a la política amb aquesta idea.

Fins ara els polítics hem parlat sobretot d'infraestructures i realitzacions i sembla que la gent ja no és capaç de necessitar altres coses, ni que siguin més importants. Tot va cap a les realitzacions i no cap a allò que és més personal. I si això no s'atura, es degrada, la gent pensa que la política és una cosa sòrdida i estranya.

Qui tingui responsabilitat política ha de posar en marxa idees de generositat, de fraternitat, de cordialitat, aturar aquesta competitivitat absoluta, aquest afany de poder absolut. Tinc la impressió que ara no hi ha la mentalitat i el gust de parlar amb la gent. Sols la mentalitat d'executar. I la gent s'allunya de la política. Evidentment, el responsable polític ha de resoldre els problemes concrets, però després hauria d'anar més enllà, pensant que el que governa és una comunitat formada per persones ●

MIQUEL COSTA I LLOBERA

(POLLENÇA 1854 - CIUTAT DE MALLORCA 1922)

Amadeu Matosas

En haver-se complert el 150 aniversari del seu naixement, volem retre a l'eclesiàstic i poeta un merescut homenatge, reproduint l'Horaciana dedicada Als Joves.

Escriptor i eclesiàstic. Va estudiar a l'Institut de la Ciutat de Mallorca, on va ser alumne de Josep Lluís Pons i Gallarza. Va començar estudis de dret a Barcelona. Publica la primera poesia a la "Revista Balear": *La vall* (1873). L'any 1875 escriu *El Pi de Formentor*, peça cabdal de la poesia catalana. L'any 1885 va a la Universitat Gregoriana de Roma i el 1888 és ordenat sacerdot. L'any 1906 participa en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana i publica *Horacianes*. L'any 1909 és nomenat canonge pontifici de la seu de Mallorca. Membre corresponent de l'IEC (1918). Durant aquest seguit d'anys escriu, publica, fa de capellà, presideix concursos literaris... Mor, d'un atac de cor, mentre predica a la Ciutat de Mallorca. Junt amb Joan Alcover representa l'esperit del que la crítica designà amb l'apel·latiu *d'Escola Mallorquina* (Extracte de l'aportació de Miquel Dolç a la Gran Enciclopèdia Catalana)

A l'època llunyana de ma primera joventut, absorbint amb delícia nova l'antiga poesia clàssica, vaig concebre el desig de reproduir-ne la bellesa original, tan desconguda per les còpies en guix del pseudo-classicisme acadèmic. Animat per l'impuls de l'insigne Menéndez Pelayo, per les mostres del novell hel·lenisme italià, i singu-

larment per l'exemple domèstic que ens havia deixat la temptativa de Cabanyes, escriguí llavors l'Oda a Horaci, destinada a servir de preludi davant un recull de poesies anàlogues, com ella mateixa indica. Però mudances i preocupacions sobrevingudes me disiparen ben aviat aquell projecte, abans d'afegir-hi gaire cosa. Del jovenívol propòsit abandonat ne romangueren així mateix impressions i recordances, que jo sentia passar qualche volta com aqueixes llavors volanderes que l'aire fa girar disperses enfora de la planta on se produïren.

Doncs, aqueixes llavors disperses, fortuïtament caigudes, han grellat, ara una, ara una altra: i de les noves plantes ventureres, a la fi me resolc a formar-ne aquest humil ramell.

Per ma part, si he conseguit refer la semblança, encar que remota, de la lira clàssica, no sols per les formes externes, sinó per l'estre que les anima, en quant és compatible amb la meva significació i la meva fe cristiana, ja em donaré per ben pagat d'aquesta prova. Que altres ne treguen més altes harmonies, més profit i més glòria: tal és el desig amb què vull fer acceptable aquest humil tribut a la nostra poesia.

MIQUEL COSTA I LLOBERA, Pvre.
Palma, 8 de març, 1906

De la intruducció *Dues paraules d'explicació*, en l'edició de 1938 d'*Horacianes*, Biblioteca "Les Illes d'or" (Director: Francesc de B. Moll), nº 18. Mallorca.

XII. ALS JOVES

Fills d'una rassa dreturera i forta
que unia el seny amb l'impetu,
no renegueu de vostra sang... Oprobi
pel fill qui n'és apòstata!
Per honra té ésser bord. Son cor espuri
sols posa arrels paràsites:
no té l'arrel que del terror dels avis
me beu saba llegítima.
Per ell és patria una buidor coberta

d'algun mantell de púrpura,
un tros de mapa, una abstracció volàtil,
un mot de la retòrica...

Enfora, oh joves, d'aqueix centre exòtic
a on la lluita bàrbara,
jugant la vida i mort d'homes i bèsties,
se'n fa festa sacrílega.

Amb tuf de sang, carnatge i vil cridòria
la multitud embriaga-s'hi
tumultosa, contagiant-se amb febres
de decadència pútrida...

Enfora, enfora del variant prosceni
la mímica faràndula.

Que sols ja furga pels femers, cercant-hi
la riallada estúpida.

Llavis i orelles que va ungir l'aroma
de les cançons indígenes,
no us profaneu amb cançoneig imbècil,
rebuig de lletra i música!

Fills d'una gent tan curta de paraules
com era de fets pròdiga,
no us encanteu amb les buidors lluentes
d'una eloqüència frívola.

És la bombolla de sabó, que inflant-se
al buf d'un nin, esplèndida,
s'irisa al punt, més a l'instant no forma
ni sols gotes efímeres.

Alluny d'aquí la inanitat rotunda
d'estrofes i de clàusules,
la coloraina, l'oripell, pomposos
tresors de la misèria.

Més ah! Fugint d'inveterats contagis,
no entreu plagues novíssimes,
oh joves que ara meditau corpesos
quimeres hiperbòries.

Alluny, alluny aqueixa boira eterna,
mortalla tenebrívola
que nostre sol rebutja! No us imposi!
l'Esfinx sempre enigmàtica
que posa obscur lo clar, i per profundes
vol vendre coses tèrboles...

Jovent, aqueixa copa d'art vesànic
i subtils filtres, llança-la,
Que et brinda l'opi del Nirvana búdic
o el vi de les Eumènides.

Elles, crinades de serpents, ompliren
de llur verí tal pàtera:
qui en beu, un cap d'Orestes a les Fúries
ha consagrat per víctima!

Alluny també, deliqüescent cosmètic,
untor de formes flàcides
de l'art caduc! Alluny, ximplesa insulsa
fingint candors ingènues!...

L'art veritable és sa, gallard i noble,
tal com Apol·lo amb cítara
i amb sageta potent. Té la bellesa,
la joventut de l'ànima,
la claredat, l'ardida força, l'hàbil
maneig de fibra harmònica,
i l'arc terrible del bon dret qui mata
la serp del fang malèfica.

Tal vos somriga l'ideal, oh joves,
unint el seny amb l'ímpetu,
i amb gran serenitat, que és la divisa
de la potència màxima.
Ah! Els forts vénen de forts. Alçau l'emblema
de l'avior llegítima,

Que cada poble sols ateny son astre
seguint per la seva òrbita.
Siau qui sou; més no atiant vells odis
de rassa, ni amb emfàtiques
declamacions lloant tot lo que és vostre,
fins les mateixes úlceres...

Siau qui sou; més no us tanqueu, ombrívols,
dins una llar històrica
sens horitzons. Volau sobre les terres
enfora, amunt, com l'àguila!

Ella ama el niu de les materns roques,
però amb gran vol arranca-s'hi
i, travessant mil horitzons, domina
espais de llum esplèndida.

Per planes, mars, abismes i muntanyes,
amb vista potentíssima,
tantost afina desitjada presa,
ímpetuosa llança-s'hi
de la regió del llamp. Més no trasmuda
d'essència l'au indòmita.

Ans bé, de tot lo que trescant aferra,
gustant-ne fibres íntimes,
se n'assimila la potència, i torna
cap a son niu més àguila.

JACOB TAUBES I LA QÜESTIÓ MESSIÀNICA

Jordi Sales

Semblaria que *la qüestió messiànica*, l'esperança dels pobres i els qui sofreixen, en la vinguda d'un Redemptor, hauria de ser com a molt un tema residual que estudiessin la història i la filosofia de les religions des d'una mera curiositat històrica. Perquè d'una manera o una altra, o bé per la prosperitat i dinamismes indefinits de l'esperit capitalista liberal, o per la intel·ligent filantropia de les polítiques social demòcrates, o per una sàbia combinació de les dues posicions i les cultures populars que propugnen, les esperances dels homes haurien d'estar ben controlades per ells mateixos i les antigues llegendes o fantasies molt ben enterrades com a quimèriques. La revista *Esprit* va dedicar el seu número de febrer de 2003 a "*l'événement saint Paul*" amb textos de Alain Badiou, Giorgio Agamben, Stanislas Breton, Jacob Taubes, Karl Barth i Carl Schmidt sobre... *l'Epístola als Romans!* Aquest final de setembre del 2004 el Instituto de Filosofia de Madrid realitza un Simposi "*Crisis de la política y religión: nuevas lecturas*" en la qual la figura de Pau hi és molt present en la conferència de Giancarlo Gaeta i les comunicacions dels professors Reyes Mate, Sonia Arribas, Antonio Gimeno, H. Rouse, li són expressament dedicades. El fenomen no té res a veure amb cap infiltració del que anomenem fonamentalismes - no sé si sempre adequadament - en els ambients acadèmics; és tota una altra cosa sobre la naturalesa de la qual convindria interrogar-nos.

Un dels responsables, si no el principal, d'aquesta situació és la figura de Jacob Taubes i més en concret les seves lliçons de 1987 que ara presentem com un nou volum de la col·lecció *Realitats i*

Tensions. Jacob Taubes (1923-1987) era fill del gran rabí de Viena emigrat a Zuric amb tota la seva família quan la persecució nazi. Rabí des de 1943 estudia filosofia i història a Basilea i Zuric. La seva tesi doctoral sobre l'escatologia occidental fou l'únic llibre que publica en vida (1947). Fou professor, successivament, a les Universitats de Harvard, Princeton, Columbia, Hebraica de Jerusalem, amb Gershom Scholem, i finalment, a la Universitat Lliure de Berlín. Tots els testimonis sobre Taubes coincideixen que era sobretot un home del diàleg i de la polèmica sovint ben aspre. Els seus escrits són escassos i han estat compilats després de la seva mort (1996) edició d'Aleida i Jan Assmann amb el títol significatiu *Del Culte a la Cultura. Contribucions a una crítica de la raó històrica*. A Itàlia la professora Elettra Stimilli de la Universitat de Salerno és la traductora dels escrits de Taubes i ha presentat també aquest setembre del 2004 una ponència al VI Congresso Internazionale di Studi Gioachimiti sobre Karl Loewith i Jakob Taubes com a lectors de Joaquim di Fiore.

La *Teologia política de Pau* (1993) és pròpiament la transcripció de l'enregistrament de les lliçons que sobre l'epístola als romans féu molt poc abans de la seva mort el febrer del 1987 al centre d'estudis de la comunitat evangèlica de Heidelberg. Aquestes lliçons són el seu testament espiritual. El seu nucli és una interpretació del que fa Pau en fonamentar amb tota consciència un nou Israel i en oposar-lo a la divinització del poder romà. La ruptura paulina amb l'absolut del poder polític se segueix en la segona part del seminari en els seus rastres per tota la història occidental amb un diàleg múltiple amb pensadors molt diversos: Nietzsche, Freud, Kafka, Schmitt, Benjamin, Heidegger etc., la passió de Taubes és explicar com un misteri perquè la densitat del sentit de comunitat humana no pot ser tancada a la gàbia d'acer (Weber) de la racionalitat burocràtica i econòmica. L'excel·lent presentació de Jordi Galí és una molt bona guia per tal d'introduir al lector a la enorme densitat i intensitat amb la qual l'extrafolar pensador jueu va complir el prec de Carl Schmitt: "*abans de morir cal que ho expliqui a algunes persones*". En aquesta presentació únicament volem cenyir-nos a un sol interrogant, potser el central per tal de justificar la inserció d'aquest

escrit en la nostra col·lecció *Realitats i Tensions*: com és que després de tantes i tantes superacions de tota índole una qüestió tal com la de l'esperança messiànica preocupa la nostra sàvia actualitat?

Com és que la qüestió messiànica és una qüestió oberta? Per tal d'entendre com, *possiblement*, és encara una qüestió oberta ens és ben necessari entendre com és que podria estar tancada. En la seva conferència de Madrid, el Professor Gaeta recorda la posició d'Alexander Kojève "és únicament a partir del moment en què la filosofia moderna ha pogut *secularitzar* la idea religiosa cristiana de l'homogeneïtat humana que aquesta idea ha tingut una eficàcia *política real*". El concepte de secularització per tal de descriure la gènesi de la modernitat està molt lluny de ser un concepte clar i ha estat contraposat al de legitimitat (Blumenberg) per tal de fer autoreferencials els continguts moderns. Em penso que tampoc no hi guanyem massa perquè si secularització impedeix a la modernitat la seva "novetat"; legitimitat la situa davant d'un tribunal que no sabem ben bé quin és. Sempre he pensat, però que -amb secularització o sense- no s'entén res del que pugui ser, de veritat l'actual crisi de la política, si no es dóna a aquesta afirmació de Kojève la seva veritat *real*; sempre m'ha sorprès com els ciutadans que tenen la seva personalitat jurídica garantida pel seu DNI, les seves propietats inscrites al registre i que acumulen "crèdits" per tal d'obtenir títols oficials malparlen tan fàcilment de les mediacions jurídiques que els garanteixen la igualtat de la ciutadania *universal* de les nostres societats avançades: "ja no hi ha més ni jueu, ni grec, ni esclau, ni lliure, ni home ni dona, perquè tots vosaltres feu tots unitat, mitjançant el Messies Jesús" (Gal.3). La densitat de la qüestió teològicopolítica únicament se'ns obre si ara llegim l'afirmació de Pau en la *severalització* moderna "ja no hi ha més ni jueu, ni grec, ni esclau, ni lliure, ni home ni dona, perquè tots vosaltres feu tots unitat, mitjançant l'estat universal homogeni". A qui sorprengui l'audàcia de la transposició farà bé en meditar la següent afirmació de... Hans Kelsen!: "*si hom vol explicar la sobirania de l'Estat com a poder cal acudir al poder que utilitza la teologia per tal d'afirmar l'essència de Déu, poder que elevat a omnipotència absoluta*

també pot ser dit de l'Estat" *Gott und Staat* (1922). El text és sorprenent, per més d'un concepte, i hauria de ser conegut, com vol Reyes Mate, per tots els juristes o filòsofs positivistes del dret que s'escandalitzen dels debats teològicopolítics que complicarien la seva *sana* tasca professional. Sembla ben sorprenent que encara ens calgui *elevant* l'omnipotència divina per tal d'explicar la de l'Estat i que això ho faci el teòric del positivisme jurídic. Per tal de comprendre el que hi ha, és suficient notar que al Déu de la Creació alguna cosa se li resisteix si hi ha un Déu de la Redempció. Aquesta dualitat no és dóna en la concepció de l'Estat que té Kelsen.

En la seva comunicació d'aquest setembre a Madrid el Professor Reyes Mate en diu, d'això, una forma anti-apocalíptica del venciment del temps, la del final de la història "*proclamat per Fukuyama cavalcant Hegel*", una segona forma anti-apocalíptica és el progrés i una tercera la gnosi. Aquest esquema ens serà molt útil per tal de respondre a la nostra qüestió **com podria estar ja tancada la qüestió messiànica?** Una primera manera de tancar la qüestió messiànica és, doncs, respondre el que s'espera en ella ja s'ha efectuat mitjançant la totalitat ètica (Hegel) de *l'estat sobirà com a font de dret*. Les dues restants possibilitats són quan se la nega en l'ajornament mitjançant el progrés o se'n prescindeix mitjançant la gnosi. En la primera hi ha venciment del temps, però no hi ha redempció; el progrés és una redempció sense venciment, sempre hi ha temps, i més temps; en la gnosi "el temps s'atura i l'ànima se'n va" (Taubes).

Jacob Taubes fou deixeble de G. Scholem (1897-1982) el gran estudiós de la mística jueva, amic i biògraf de Walter Benjamin. Les relacions entre Taubes i Scholem mai no foren fàcils, la ruptura final tenia raons personals i teòriques. El motiu fonamental de la ruptura teòrica té a veure amb l'afirmació decisiva de Taubes contra Scholem: "*la interioritat no és la línia de demarcació entre judaisme i cristianisme*". Scholem pensa que el judaisme manté un concepte de redempció que es realitza "públicament" en la història i en la comunitat, mentre que el cristianisme fa de la redempció un esdeveniment espiritual i invisible, amb la qual cosa el cristianisme pot "entrar" més fàcilment en la història perquè se li fan més assi-

milables els fets històrics de tot tipus. Taubes parla d'hegemonia dels rabins i que la retirada de la història és *"la posició astuta dels rabins"* que fa estable la vida del poble en l'exili amb la Torah com a guia de vida del poble elegit, sense riscos messiànics. És aquí on Taubes mobilitza la referència a Pau i la seva relació amb el judaisme: *"la instància messiànica reivindica el fet d'haver inau - gurat un temps en el qual la Llei ha estat supera - da"*. Les posicions de Taubes es fan molt i molt agudes *"No es pot defugir el dilema"*. El dilema del messianisme és segons Taubes el següent: *O és un perillós nonsense... O revela un aspecte decisiu de l'experiència humana*. Quin aspecte? i per què és *decisiu*? L'esquema de la vulgata popperiana de societats obertes i societats tancades ens fa com una molt mala passada; hom raona constantment així: si l'ordre messiànic és l'ordre perfecte, definitiu, acabat, és *eo ipso* tancat i s'imposarà de tal manera que engendrarà noves víctimes; en conseqüència, més val no remenar perfeccions. Amb la qual cosa hom refuta una pretensió argumentant des d'allò mateix que ella vol cancel·lar: la violència com imperfecció de les societats.

Una afirmació del professor Reyes Mate ens permet mesurar tota l'agudesia del plantejament de Taubes i el dilema messiànic: *"l'ordre messiànic amplia el dret a la felicitat també als morts, a les víctimes de la història"*. Però això què és? què és que el nosaltres podem o hem de fer amb els morts? Convé explorar molt bé la lògica del dilema messiànic. Estem davant d'un perillós *nonsense*, sempre que ens plantegem la qüestió des del que nosaltres *podem o no podem*, no estem amb la qüestió messiànica, sinó amb la nostra, o les nostres, qüestions. Què és el que podem fer amb els morts i les víctimes? no res, *nosaltres* no hi podem fer mai res amb els morts i les víctimes. Però per què restaríem limitats al que nosaltres podem fer?... a la geometria i a la política (Hobbes)? és aquí on la política fa *crisi...* o *li cal reafirmar-se constantment com omnipotència absoluta com a font de dret o li cal ser discernida des de fora d'ella mateixa...* Si el terratrèmol de Lisboa plantejava problemes a la teodicea leibnicians d'un ordre còsmic, les morts per legionel·losi produïda per la torre de refrigeració d'una clínica! -per més inri-, i tots els casos semblants, en plantegen a la incre-

mentada omnipotència jurídica estatal. En tot cas, però, el que faria entrar en crisi la política és el Messies i no la *idea, o les idees*, messiàniques. Com que Jacob Taubes és un personatge incòmode, i un xic agressiu, convé, si cal suportar-li l'humor, saber ben bé de que es tracta quan parla de la *"verborrea de Bloch"* o de les *frivolitats* d'Adorno i d'altres intemperàncies. La pista la dóna l'elogi de Walter Benjamin *"s'aferra al Messies i no el dissolt en la neutralitat"*. La neutralitat dels nostres relats messiànics són fantasies de febles i vençuts i la possible qüestió del seu nombre i constància o variacions significatives no fa variar en res l'omnipotència kelseniana de l'estat legislador a què ens referíem abans.

L'ordre polític remet a una instància que el transcendeix. Aquesta és l'afirmació comuna a Schmitt i Taubes. Taubes diu que Schmitt pensa com un apocalíptic des de *dalt* i ell des de *baix*. Per tal d'entendre què vol dir aquí *dalt* i *baix* convé no oblidar mai que Schmitt és un *jurista* i Taubes és... Què és exactament Taubes? un rabí, un rabí una mica, o un molt, especial allunyat tant del sionisme com de *"la posició astuta dels rabins"*. En la morfologia política dels 68-70 era un "extremista d'esquerres"; Reyes Mate l'acaba fent *"excessivament barthià"* en el sentit que fóra més teològic que polític. En efecte, en la mesura en què el missatge de Barth sigui més teològic que polític, ho és perquè la seva posició final és *"vosaltres cristians no podeu ser en el vostre cor, amb vertadera passió, ciutadans, membres d'una nació o d'un partit"*. Però, si això és així, i en la mesura que ho sigui, ho és, perquè els testimonis d'universalitat no poden viure enterament com a parts sense trair-se com a tals. Estem en el nus de les dificultats; si concedim la pretensió kojéviana que *"la idea religiosa cristiana de l'homogeneïtat humana"* ha estat en la seva existència premoderna històricament ineficaç, encara ens cal explicar com és que en la seva moderna *"eficàcia política real"* esdevé un fragment d'universalitat que és una particularitat segona respecte a la particularitat jueva i una universalitat fragmentada respecte a la universalitat, catolicitat, cristiana. La qüestió és ben difícil, però la fórmula d'un Taubes barthià no m'agrada perquè l'existència jueva no és directament testimoni d'universalitat, sinó de particularitat *irre-*

nunciabile; irrenunciable no per la tenacitat amb la qual històricament el poble jueu s'hagi pogut aferar a la seva identitat mitjançant un esforç històric sostingut per ell mateix com un poble constituït per ell mateix, *sinó perquè la seva sempre possible cancel·lació històrica com a poble, històrica -ment repetida, ha estat perdonada repetidament per Déu...* perquè és el poble... de Déu... perdonat repetidament per... Déu.. Això és el que Yom Kipur la festa jueva del Dia del perdó commemora. El cas és, però, que ens convindria alguna fórmula per tal de situar bé la confrontació entre Taubes i Schmitt a propòsit de la Carta de Sant Pau als Romans. La dialèctica paulina entre el "*inimici propter vos*" i el "*charissimi propter patres*" és molt més intricada que la d'una culpabilitat/innocència en la qüestió nazisme/jueus. Si ens atrevíssim a cercar alguna fórmula per tal de contraposar el Schmitt jurista apocalíptic des de dalt, triaríem, finalment, la de profeta del dualisme, dualisme entre terrenal i espiritual com essència de l'esperit occidental des de baix. Ho diu explícitament "el que *li vull mostrar a Schmitt* és que la separació de poders entre allò terrenal i allò espiritual és absolutament necessària. Quan no es dibuixa aquesta línia de demarcació mort l'esperit occidental". Pau jueu es fa enemic del poble jueu perquè vol des del nou Adam, que ja ho ha fet tot, que es pugui manifestar un sol poble... de Déu... i els qui s'oposen com enemics a aquesta *manifestació* són... els molt estimats per Déu... i l'imperi romà que es divinilitza a ell mateix com a poder únic. Schmitt és un jurista atent a definir la llei en cada circumstància tacat per la seva col·laboració amb el nazisme, no és just fer-lo representant del catolicisme, i és discutible fer-lo gnòstic, una categoria que sovint es maneja sense gaires precisions. El problema de Schmitt és el del monisme de l'ordre polític heretat en confrontació "totalitària" del monisme liberal de Kelsen. La posició catòlica en el debat és la d'Eric Peterson, que defensa un dualisme coincident amb el de Taubes. Com recordà la comunicació de Carles Llinàs al Col·loqui de Vic de l'any 2001 dedicat al Dret el problema és "la qüestió de la formalitat del concepte de dret de Carl Schmitt". En front del monisme post-liberal, si se'm permet per una vegada una expressió amb post-, de Schmitt no úni-

cament es mobilitza el dualisme entre temporal i espiritual, sinó també el tema de l'*amistat* de la filosofia clàssica, el que fou el mèrit de Leo Strauss com recorda l'any 1996 també la comunicació de Josep Monserrat i Molas "La ciutat, el lloc de la filosofia política?" al primer dels Col·loquis de Vic dedicat a *La Ciutat* i la resposta del professor Ramon Valls. Les peces de la síntesi de Hermann Cohen i els neokantians, de la tradició emancipatòria i especulativa han esclatat i si cal una data és 1919.

El que hi ha de comú entre la duresa i la incomoditat de Taubes i la duresa i la incomoditat de Schmitt és un diagnòstic de la situació pel qual es cancel·la definitivament la *Bildung* humboldtiana com històricament ineficaç i perversa en la seva feblesa com mostra abundantament la crisi del primer terç del segle xx. El que valdrà ja sempre per a totes les transformacions del mateix esperit sobretot si encara són menys robustes. A la conversa amb Johannes Willms, Ulrich Beck, el sociòleg de Munic, afirma que li sembla molt important reconèixer que la segona modernitat, que és un concepte que ell ha forjat "*sociològicament*"; "*és un espai de possibilitat de desplegament respecte al qual ens hem de mostrar intel·lectualment sensibles*". Aquesta és una mostra del tipus d'afirmacions que posava tan nerviós Taubes. Som davant d'una cosa com molt nostra i com molt fràgil. Com que és tan delicada depèn molt de la nostra actitud envers ella. La realitat és més dura, després d'al·ludir al drama de Kosovo, el professor de Munic prossegueix amb el cas d'Europa referint-se a la possibilitat de la segona modernitat i l'Europa cosmopolita amb els següents termes: "*al projecte conservador d'una Europa petrificada en Estats - nació en la qual cada país defensa la seva sobirania amb dents i ungles, o el d'una Europa cristiana que exclou d'altres religions es contraposa el projecte d'una Europa cosmopolita. El que reflecteix una experiència clau de la segona modernitat, a saber, la religió cívica dels drets humans, que ja no està lligada a l'estat-nació, ni a la identitat nacional, i que s'aixeca contra els reflexos nacionals i ètnics*" Beck-Wilms, 2000 p.35. Ulrich Beck parla d'Europa des de la configuració d'un conflicte entre determinacions en què ell o les fràgils determinacions que ell proposa

assumeixen la part innocent. És el moment gnòstic en què segons l'expressió de Taubes "l'ànima vola". Entre coses molt lletges com són els estats i les religions, sorgeix l'alternativa pura dels cosmopolites.¹ El que determina l'operació que fa Beck ho veurem més clar si formalment la repetim construint retòricament per contrast sigui la innocència política dels estats, sigui la innocència espiritual del cristianisme històric; en efecte, variant els termes puc parlar del projecte polític de maduresa ciutadana jurídica dels estats entrebancat sempre per les tensions pertorbadores dels vells conflictes crispats entre fonamentalismes religiosos i laïcismes decimonònics; i puc parlar, també, del projecte cristià de l'amor universal que suporta constantment recalitrants i histèrics particularismes polítics nacionalistes i fraternalismes internacionalistes ideologitzats i eteris. Tot consisteix en descriure el projecte que es vol afavorir, o innocentar, en termes molt simples des de la seva funció bàsica i acumular adjectius contundents i -ismes més o menys "recargolats" en la descripció dels "rivals". Així, la proposta formulada nítidament guanya netedat, reneix, es fa nova, moderna i les alternatives contraposades descrites amb fórmules ben espesses i sobrecarregades esdevenen visualment encarcarades, caduques, velles, mortes. Si l'alliberament "cosmopolita" s'ha de definir des de la confrontació és que és un instrument de confrontació, la qual cosa pot fer repetir a la segona il·lustració la sort de la primera. El que des de la posició del *difficil* diàleg entre Schmitt i Taubes vol dir simplement una feble perversitat.

Estat, Progrés, Gnosi han tancat malament la qüestió messiànica. On està oberta? En la *dura* confrontació entre l'esperit jurídic universal encarnat en cada circumstància i el dualisme entre terrenal i espiritual com essència de l'esperit occidental.

Jordi Sales i Coderch
Universitat de Barcelona.
Grup Hermenèutica i Platonisme.

Can Massuet- El Far, 24 setembre de 2004,
dia de la Mare de Déu de la Mercè i de la festa
jueva del Yon Kippur, Dia del Perdó.

BIBLIOGRAFIA:

BECK, ULRICH: *Libertad o capitalismo. Conversaciones con Johannes Wilms*. Barcelona: Paidò 2002
Giancarlo Gaeta: *Jacob Taubes: messianismo e fine della storia* www.ifs.csic.es/Activida/septiembre04

A. KOJÈVE: *Tirannie et Sagesse* (1954), Paris, 1999

C. LLINÀS: "La qüestió de la formalitat del concepte de dret de C. Schmitt", Col·loquis de Vic, VI, El dret, pp.92-96. Barcelona, 2002

R. MATE: *Retrasar o acelerar el final. occidente y sus teologías políticas* www.ifs.csic.es/Activida/septiembre04

J. MONSERRAT: "La ciutat, el lloc de la filosofia política?" Col·loquis de Vic, *La Ciutat* pp.78-79. Barna, 1997.

C. SCHMITT: *Teoría de la Constitución*, Madrid 1983.

C. SCHMITT: *El nomos de la tierra en el derecho de gentes del jus publicum europaeum*, Madrid, 1979
G.Scholem: *Las grandes tendencias de la mística judía*. FCE, Mexico, 1996

J. TAUBES: *Vom Kult zur Kultur. Bausteine zu einer Kritik der historischen Vernunft* (Gesammelte Aufsätze zur Religions und Geistesgeschichte, herausgegeben von Aleida und Jan Assmann, Wolf-Daniel Hartwich und Winfried Menninghaus), München, 1996

J. TAUBES: *Die Politische Theologie des Paulus. Vorträge, gehalten an den Forschungsstätte der evangelischen Studiengemeinschaft in Heidelberg* 23.-27. Februar 1987, München 1993.

R. VALLS: Resposta a J. Monserrat loc. cit. pp.80-81

1. Ens hem ocupat d'aquesta *situació europea* un xic "angèlica" en el nostre escrit *Modernitats i Diagnòstics* (de propera publicació). Les idees exposades en aquest escrit corresponen a la lliçó donada el 21 d'agost del 2004 al curs *Modernitat filosòfica i liberalismes* a la XXXVI edició de la Universitat Catalana d'Estiu a Prada del Conflent. Les altres lliçons tractaven la ciutadania universal (2), la noció de secularització (3), les relacions entre individu i comunitat (4), i la història, amb final o sense i el sentit de la seva periodització o divisió en edats (5).

CRISI EN EL SISTEMA EDUCATIU?

ALGUNES REFLEXIONS

Josep Hereu

Han aparegut recentment, en alguns mitjans de comunicació, diversos articles a propòsit de l'informe PISA sobre el resultat i la baixa qualitat del nostre sistema educatiu. Sembla evident que els resultats de l'informe, malgrat la prudència que cal tenir sempre sobre el valor relatiu d'aquestes estadístiques, són símptoma d'un mal més important que el mateix sistema educatiu. La crisi no té a veure només amb els resultats del sistema educatiu ni únicament amb el sistema educatiu en el seu conjunt, sinó que és el reflex d'una crisi més àmplia: la crisi de la cultura i la societat en la qual vivim.

Tal com ha indicat Manuel Castells, l'esperança que el desfasament cultural i educatiu respecte a la majoria de països del nostre entorn fos una rêmora del franquisme, que s'aniria superant conforme les noves generacions es beneficiessin de taxes d'escolarització comparables a les dels països més avançats, s'ha manifestat falsa. Perquè escolaritzar i educar no és el mateix. Les dades de l'informe PISA mostren que el nostre sistema escolar no rendeix als nivells corresponents al nostre desenvolupament socioeconòmic general.

Com en tota crisi profunda, o en tot problema complex, la causa és multifactorial. La cultura en què vivim immersos és una cultura hedonista, preocupada bàsicament pel confort i el benestar material i econòmic, que es preocupa d'allò que és útil i immediat o que en pot treure un rendiment, que anteposa els drets als deures. Valors com l'esforç, la gratuïtat, gaudir de les coses de manera desinteressada, la reflexió sobre la condició humana, no hi tenen cabuda. Gairebé tot està orientat a estalviar-nos de pensar i d'haver de decidir.

La institució familiar, al seu torn, està afectada també per una profunda crisi. Pel que fa a l'educació, la família ha transferit a l'escola la tasca educativa. En una societat atomitzada que enalteix els rols dels especialistes, la família ha traspasat el rol educatiu a l'escola, de la mateixa manera que traspasa el problema de la salut als metges, com si el problema de l'educació fos la competència exclusiva de la institució escolar, o el problema de la salut fos competència exclusiva del sistema sanitari. Allò que és un deure dels pares i un dret dels infants, ha deixat d'ésser exercit pels primers responsables. Cert que hi ha famílies desestructurades i molts infants i joves que provenen de la immigració o altres situacions problemàtiques, però també hi ha moltes famílies que, de manera irresponsable, han abdicat dels seus deures.

No només això, sinó també, com Josep Miró i Ardèvol manifestava recentment amb dades molt concretes, la publicitat, els mitjans de comunicació i els governs, tant locals, com autonòmics, com estatals, afavorien conductes de risc en els adolescents i retallaven l'autoritat dels pares. Els hàbits degeneren: els adolescents han multiplicat el consum de cocaïna i porros, malgrat que es declaren informats dels seus efectes, al mateix temps que l'abús d'alcohol pren una dimensió de pandèmia. Simultàniament el govern pacta amb les patronals de bars i discoteques perquè tanquin més tard "perquè així respectin els horaris", a pesar que ells són els generadors de l'hàbit de les nits sense dormir, alcohol i drogues. Molts pares no saben com actuar davant d'una pràctica tan massiva que converteix en rar l'adolescent que no la segueix.

La institució escolar també està en crisi. L'escola com a institució moderna, factor de socialització i transmissora del saber, està en crisi. Per citar dos exemples, tant Raffaele Simone com Neil Postman, des de perspectives molt diferents, han assenyalat aquest fet. L'escola ha anat disminuint progressivament la seva influència a favor d'altres mitjans de transmissió del saber: TV, Internet, etc. Com a institució, l'escola influeix menys, i ja no és ni l'única ni la transmissora privilegiada de la informació i del saber.

El centre educatiu, tal com diu Oriol Pi de Cabanyes, és només un reflex, un catalitzador dels valors socials. Francesc de Carreras va més enllà, i diu que el motiu principal de la crisi de la nostra institució escolar és la filosofia que inspira tot el nostre sistema educatiu, una filosofia que té els seus orígens en una necessària renovació pedagògica iniciada en els anys seixanta que, si bé en el seu moment va aportar coses bones, en l'actualitat s'ha de sotmetre a revisió.

Tot i considerant la pertinència d'aquesta opinió, crec que cal anar encara més lluny, a saber, a la base que l'ha generada. El rerefons d'aquesta actitud rau en el prejudici il·lustrat, que consisteix a pensar que la raó és bona si s'utilitza correctament. Aquesta concepció és a la base de la problemàtica moderna de la raó i de la naturalesa humana. Salvador Cardús ho ha posat de relleu recentment: l'hegemonia ideològica d'un cert pensament pseudoprogressista ha partit del supòsit d'una bondat humana intrínseca, sempre posada en perill pel sistema social. Sense necessitat d'arribar a l'altre extrem del

dilema, és a dir, optar pel supòsit hobbesià d'una maldat intrínseca, imaginar un individu rousseunià bo per naturalesa està fora de lloc. La tradició judeocristiana parla de l'home *pecador* per naturalesa, que no vol dir dolent. Però els nous vents ideològics que consideren l'individu bo per naturalesa –“i no pecador per naturalesa”– descreditant la idea de pecat original (concepte certament poc afortunat), han inventat un individu irresponsable dels seus actes i han transferit la culpa a les estructures socials o, dit en l'argot actual, al *sistema*.

La raó, la naturalesa i la llibertat humanes, no són ni bones ni dolentes, sinó ambigües, com tot

el que és humà. Són capaces de bé i de mal. Considerar-les bones i infal·libles per naturalesa és l'arrel de molts conflictes de la nostra modernitat, entre ells el que fa referència a la pedagogia i a l'educació. La raó humana, i la llibertat, només poden afirmar-se per un acte de separació que és al mateix temps un acte d'afirmació. El primer acte d'afirmació de la nostra raó i de la nostra llibertat és un acte de separació. En llenguatge mitològic, si fem referència a la terminologia bíblica, és un acte de transgressió. Això és el que reflecteix la noció d'home pecador dins de la tradició judeocristiana. La raó pot reconèixer, sense

renunciar a la seva autonomia, que aquesta és sempre segona. La modernitat dominant és als antípodes d'aquesta posició.

La traducció pedagògica d'aquesta manera de pensar queda reflectida en la concepció de la naturalesa humana com a bona, tal com va proposar Rousseau, que representa la perversió més subtil en l'època moderna del pensament cristià, com ha mostrat un dels seus comentaristes més autoritzats, H. Gouhier. La natura-

lesa humana, doncs, no s'ha de contrariar, perquè ha de desenvolupar lliurement el que porta a dintre. Tota intervenció exterior és entorpidora d'aquesta bondat originària. Per això no s'ha d'exercir l'autoritat. Únicament s'ha de desenvolupar el potencial interior.

Atesa aquesta situació, la descripció de la qual no pretén ser exhaustiva, no es pot esperar gran cosa del sistema educatiu tot sol. Simplement pal·liar algunes desviacions importants i redreçar lentament els aspectes clarament erronis.

La primera evidència, com indica Xavier Bru de Sala, és lluitar contra les premisses equivocades de la majoria dels nostres pedagogs, com la

La raó, la naturalesa i la llibertat humanes, no són ni bones ni dolentes, sinó ambigües, com tot el que és humà. Són capaces de bé i de mal. Considerar-les bones i infal·libles per naturalesa és l'arrel de molts conflictes de la nostra modernitat, entre ells el que fa referència a la pedagogia i a l'educació

bondat de la naturalesa humana o que per a aprendre no cal esforçar-se, sinó estar motivat i disposat a pasar-ho bé. En definitiva, contestar radicalment la perspectiva pedagògica dominant. En aquest sentit, seria bo recordar la filosofia empirista de la *mens* com una *tabula rasa* enfront de la bondat innata de la naturalesa humana, molt més propera a la realitat que l'optimisme pedagògic de caire rousseaunià. Ningú no neix ensenyat, sinó que tot ho aprenem, començant pel llenguatge. Si no ens ensenyessin a parlar, mai no parlariem correctament. Tot el que sabem és el que hem après. La teoria pedagògica de la llibertat com a no imposició que possibilita treure el que hom porta a dintre, és només una llibertat buida, sense contingut, com la capacitat que tenim per parlar, que si no aprenem un llenguatge mai no es realitzarà. Aquest gir en la concepció de la pedagogia i de l'educació és fonamental. Tota educació és una coerció, per tant una imposició, i tota imposició ho és d'uns continguts. No es pot deixar llibertat per parlar

sense ensenyar un llenguatge ni llibertat per sumar sense unitats concretes, perquè el que es fa aleshores és negar aquesta llibertat, en deixar l'individu desproveït d'elements. El mateix passa amb els valors, la convivència, les creences, l'ètica. És absurda la pretensió que l'infant, quan sigui gran, decideixi el que vulgui des del punt de vista dels valors, de l'ètica o de les creences religioses. Aquesta llibertat, mal entesa, no la tenim pas en compte a l'hora d'ensenyar-li a sumar o a parlar. El llenguatge de l'ètica, dels valors o de les creences és tant o més important que els altres que considerem imprescindibles.

En segon lloc, i relacionat amb l'anterior, con-

testar radicalment que l'adquisició de coneixements no necessita esforç, sinó només certes habilitats, com diu Francesc de Carreras. Hi ha la tendència generalitzada a pensar que allò que l'escola ha de subministrar no són continguts, sinó mètodes: no cal aprendre res substantiu, sinó simplement *aprendre a aprendre*. Així, un estudiant ha de limitar-se a conèixer els camins a través dels quals pugui arribar a saber alguna cosa quan en tingui necessitat. Certament, el camp del saber és avui dia tan ampli que alguna cosa de veritat hi ha en aquest mètode. És a dir, cal *aprendre a aprendre*. Però el sistema es converteix en pervers si, a

la vegada que aprenem a aprendre, negligim la necessitat de coneixements substantius, si considerem que únicament n'hi ha prou d'aprendre el mètode d'adquirir coneixements sense acompanyar-lo de l'aprenentatge dels coneixements mateixos. Se subestima la memòria perquè tot és en el navegador i es menysté el càlcul mental perquè ja hi ha les calculadores. Però sense exercitar la memòria i el càlcul no s'adquireix el contin-

gut del que s'ha de conèixer i, sense saber la complexitat d'un problema, no es pot arribar mai a adquirir la capacitat d'argumentar i raonar per a resoldre'l. En definitiva, si coneixem el camí però no tenim prefigurada una meta, mai no aconseguirem trobar allò que busquem.

Per les vies exclusives o principals del plaer com a metodologia de lectura, la cultura deixaria d'existir. Com ja proclamava Leopardi, i ens recorda Xavier Bru de Sala, el plaer en la lectura es troba al final d'un camí ple d'entrebancs. Buscar només plaer o abans que res plaer en la lectura és una equivocació que incapacita per a llegir els millors llibres. El que val per a la lectura

La teoria pedagògica de la llibertat com a no imposició que possibilita treure el que hom porta a dintre, és només una llibertat buida, sense contingut, com la capacitat que tenim per parlar, que si no aprenem un llenguatge mai es realitzarà. Aquest gir en la concepció de la pedagogia i de l'educació és fonamental

també val per als números. Sense renunciar al valor civilitzat que procura una infància feliç, la comprensió lectora i les matemàtiques són els dos pilars de la capacitat de raonar de tot el sistema d'aprenentatge, no les manualitats, els videojocs o les diversions extraescolars, i ni l'assimilació de fraternitats i solidaritats servirà de res en analfabets funcionals incapaçs de càlcul i abstracció mental.

Els pares, i en general la societat, globalment considerada, han dimitit de les seves obligacions i han traspassat aquesta responsabilitat a l'escola. Cal retornar als pares el seu deure. Malgrat que hi ha famílies desestructurades i famílies immigrades o amb problemàtiques importants, hi ha moltes famílies benestants, que no viuen en la marginació ni tenen penúries econòmiques, que han d'assumir el deure que tenen de l'educació dels infants. L'escola els ha de recordar això. Les indicacions de Manuel Castells, seguint els estudis de M. Carnoy (Stanford), són, en aquest sentit, molt importants: que els pares treballin amb els seus fills en lloc de posar-los la televisió perquè no molestin és essencial per a l'obtenció de bons resultats escolars. És probable que la majoria de les famílies estiguin superades pels esdeveniments i no puguin o no vulguin invertir esforç ni temps, transmetre valors, exercir una disciplina intel·ligent amb nens i joves els quals, cada vegada més, van per les seves. Només que això es dués a terme, una part important del problema estaria en vies de solució.

No hi ha educació sense respecte a l'autoritat, és a dir, sense el valor educatiu del *no*, com diu Oriol Pi de Cabanyes. S'ha confòs l'autoritat amb l'autoritarisme i la tolerància amb la permissivitat. Cal recuperar el concepte d'autoritat per la via del seu concepte complementari, a saber, l'obediència. Obediència ve d'escoltar. Escoltar per aprendre. No és el mestre qui ha d'escoltar l'in-

fant, sinó l'infant el qui ha d'escoltar el mestre per aprendre i així tenir models i punts de referència. S'escolta a qui té autoritat perquè el considerem una persona autoritzada. L'educador ha de ser una autoritat per a l'educand i li ha d'indicar el camí a seguir, la qual cosa vol dir que ell també el segueix. L'educació no és un problema tècnic, sinó ètic, en el sentit que Levinas dóna a aquest terme, com tots els problemes autènticament humans. L'educació és un deure abans que un dret. Hem capgirat el valor d'aquests conceptes en la nostra cultura.

M'atreveixo a pensar que l'escola hauria de tenir una certa vocació "contracultural", en el sentit de Th. Roschack. I per a això ha de comptar amb el suport global de la societat i els seus estaments. En aquest sentit estic totalment d'acord amb Ramon Pascual quan diu que les mesures importants les ha de prendre per part de tota la societat. L'educació hauria de pensar-se menys en el seu sentit utilitari concret, o en la seva rendibilitat social immediata, i concebre's com quelcom més global i a llarg termini. Educació és quelcom més, molt més, que instrucció o ensenyament.

Mentre no s'abordin aquests temes fonamentals, l'únic que farem serà anar posant pedaçs i anar discutint sobre qüestions cojuturals secundàries, com si el problema del fracàs escolar és la manca de pressupost, o si l'ensenyament públic és millor o pitjor que el privat. L'educació és possiblement la inversió més rendible per a una societat. Però és enganyar-se, diu Oriol Pi de Cabanyes, si pensem que la crisi de l'educació en la nostra societat es pot resoldre únicament a base d'un major esforç pressupuestari. Si bé és probable que facin falta més recursos, no hi ha cap evidència que un augment de la despesa implicaria automàticament una millora de la qualitat, diu Ramon Pascual ●

UNA CERTA IDEA DE LA TRADICIÓ

Rémi Brague

En aquests moments ens preguntem: “Quina Europa volem?”. Ens referim a la Unió Europea. La volem com una entitat política o com una simple zona de lliure canvi? On volem traçar les seves fronteres? La volem més aviat “social” o més aviat “liberal”? Es tracta de preguntes molt legítimes, però sobre les quals no tinc cap competència particular.

Em pregunto en canvi si no hauríem justament de desitjar una mica menys d'aquesta Europa. Certament, constitueix un bé. Però la bona manera de tenir relació amb aquest bé és de desitjar-lo? Europa pot ser quelcom que es desitja, un objecte de voluntat? Normalment, allò que volem és quelcom que encara no existeix. En canvi, Europa ja existeix des de fa segles. Certament, la Unió Europea és recent. Però deu l'adjectiu que la defineix a una realitat molt més antiga, que existeix en la geografia, en la història, en la cultura, i sobretot en la consciència dels europeus i del seus veïns.

Aquesta manera de veure és, en aquest moment i en certs ambients, objecte de mal·fiança, fins i tot d'odi. S'exorcitza la idea de preguntar-se què és Europa. Sé molt bé que buscar l'“essència” d'una realitat històrica i geogràfica planteja problemes de mètode delicats. Però per molts la qüestió no és únicament difícil: és vergonyant, fins i tot políticament incorrecta. Una paraula resumeix la repugnància o la distingida desaprovació que suscita: “essencialisme”.

Se li oposa una manera de veure “constructivista”, paraula que sona bé, ja que significa “constructiu”. Es voldria que Europa no fos altra cosa que allò que els seus ciutadans vulguin que sigui, o, siguem sincers, allò que voldran aquells

qui estan en condició de fer Europa, pel seu poder econòmic, polític o mediàtic. Així, aquests decisors volen incloure-hi països que, en el passat, ni pels seus veïns ni pels seus propis habitants eren percebuts com europeus. O àdhuc utilitzar el retomb de Brussel·les per fer aprovar lleis destinades a ratificar “experiències de vida” (J.S. Mill) fins aleshores inèdites.

Europa és el continent que ha conegut una modernitat, el lloc on ha estat formulat i ens hem jugat el projecte modern. No em refereixo als temps moderns, i les seves realitzacions positives, que són massives i evidents. Vull parlar de la manera com la modernitat s'ha arribat a entendre a ella mateixa, a partir del segle XVII, inclouent-hi els seus més lúcids representants, com un projecte, un assaig, una experiència, una temptativa, etc.

Un projecte és un model de veritat en el qual allò vertader no ve donat de cop, sinó a l'espera, en un desequilibri constant que fa avançar, fins i tot que condemna a fer. El passat no pot sinó ser el llast d'allò fals. Cal, doncs, trencar-hi per construir a partir d'una taula rasa.

Ara bé, doncs, temo que l'edificació de la Unió Europea no esdevingui la darrera temptativa de realitzar el somni d'una pura construcció de la voluntat, i una Europa així esdivingui l'indret on el projecte modern es podria desplegar sense res que li fes de contrapès. Que la construcció europea sigui un projecte, això no ens retorna a “el nostre futur és a les nostres mans”, banalitat veritable de tot home lliure, des de sempre. Veure-hi només un projecte implica refusar que el seu futur sigui el del nostre passat. És, doncs, refusar que això sigui el nostre futur.

No és pas la primera vegada que s'intenta construir sobre la negació voluntarista del passat. Dos països europeus han estat fundats sobre aquest tipus de temptativa. Txecoslovàquia i Iugoslàvia, creades a resultes de la Gran Guerra, pretenien fer viure junts a pobles amb un passat diferent: havien format part d'imperis diferents, eren de religió diferent, tenien sovint, darrere la proximitat dialectal, alfabet diferents. S'ha volgut “oblidar” tot això, també aquí en benefici d'un “projecte comú”. El passat foragitat ha retornat de la manera que coneixem i ha desem-

bocat en la separació, pacífica entre txecs i eslovacs, sagnant a Iugoslàvia. En cap cas afirmo que uns esdeveniments tan terribles es produiran algun dia a la Unió Europea. I encara menys ho desitjo. Però sí que dic que tractar el passat amb menyspreu no és una empresa innocent en les seves intencions o anodina en els seus resultats.

En relació amb Europa caldria reobrir el debat engegat per Edmund Burke i Thomas Paine a l'alba de la Revolució Francesa. Dels dos britànics, un en criticava i l'altre en defensava la idea fonamental: edificar un Estat a través d'un acte de la voluntat, a partir de principis purament racionals, sense arrels en el passat.

M'agradaria alimentar aquest debat amb una de les paradoxes més profundes de Chesterton: no hi ha res de més democràtic que la tradició, ja que fa votar no només els vius sinó també els morts; la tradició és una manera de donar una papereta de vot a les generacions passades (*Ortodòxia*, cap. 4). És fàcil de "tonner contre" (Flaubert) aquesta mena d'arguments; la retòrica revolucionària té tot el que cal per a això des de "*Notre histoire n'est pas notre code*", de Rabaut Saint Étienne. I té raó de recordar l'e-

vidència que el contingut de les decisions dels nostres avantpassats no ens obliga de cap manera a conformar-nos-hi: no és pas perquè una cosa es feia, o es fa encara, que seria automàticament bo de continuar fent-la.

Però el "projectador" oblida l'essència de la idea de tradició. Aquesta no és tant el contingut transmès com el fet que nosatres la rebem per, a la vegada, transmetre allò de què ens haurem apropiat. És perquè sé que tinc un passat que

comprenc que puc acceptar que algun dia seré el passat. És perquè sé que tinc avantpassats que comprenc que jo mateix sóc un avantpassat i que, per tant, he de preocupar-me per les generacions futures. La papereta de vot que es dóna als avantpassats porta també a donar-ne a aquells que encara no han nascut.

Abans de preguntar-nos quina Europa volem, caldria veure, doncs, què és, d'on ve. L'únic mitjà per als europeus de voler una veritable Europa és preguntant-se d'on vénen i què són. Projectar una Europa ideal i oberta sense tenir-ho en compte significa prohibir-li tenir un futur ●

(traducció de M. A. Orriols)

“
**Tractar el passat
 amb menyspreu no és
 una empresa innocent
 en les seves intencions o
 anodina en els seus resultats**
 ”

EN MEMÒRIA AL DOCTOR JOAN ORÓ I FLORENSA

Artur Mas

El passat dia 2 de setembre moria Joan Oró a l'Hospital Clínic de Barcelona, després de lluitar contra la malaltia que finalment va ser més forta que ell.

Des del Consell de Redacció ens ha semblat necessari fer un merescut homenatge a qui va portar la seva catalanitat i la seva ciència arreu del món amb la naturalitat que ho fan aquells qui la seva saviesa els ha fet ésser admirats per tothom.

Fa pocs dies el Parlament de Catalunya li ha retut un merescut homenatge, i ens ha semblat una bona ocasió per a sumar-nos-hi reproduint la necrològica que el Sr. Artur Mas li va fer.

INTERVENCIÓ D'ARTUR MAS EN EL PLE DEL PARLAMENT DE CATALUNYA EN LA NECROLÒGICA AL DOCTOR JOAN ORÓ I FLORENSA.

**Palau del Parlament,
dijous 31 de març del 2005**

Molt honorable senyor president del Parlament de Catalunya, senyores i senyors diputats, família del doctor Oró, senyora Antonieta Vilajoliu, com a president del Grup Parlamentari de Convergència i Unió tinc avui el gran honor de fer el recordatori del doctor Oró, del doctor Joan Oró i Florensa, diputat del Parlament de Catalunya en la seva primera legislatura, d'ençà de la recuperació de la democràcia.

Diuen que hi ha un moment en la vida d'un investigador a partir del qual els seus treballs i aportacions passen a formar part de la història de la ciència. Joan Oró ha estat i serà la referència

per a moltes generacions de científics del nostre país, compromesos amb el seu temps i compromesos també amb la seva pàtria.

Joan Oró va néixer un 26 d'octubre de l'any 1923. Era el noi del forn La Radio, que la seva família tenia a la ciutat de Lleida. Un noi que als quinze anys, quan ajudava en el negoci familiar, durant les vacances escolars, a la nit, entre fornada i fornada, mirava el firmament i es preguntava què hi hauria més enllà del nostre planeta i si en algun lloc de l'univers hi hauria altres éssers vius, qui sap si semblants als humans. Segons va explicar ell anys més tard, va ser en aquella època quan ja va decidir que es dedicaria a estudiar l'origen de la vida. El camí per arribar-hi no va ser gens fàcil.

Es va llicenciar en ciències químiques a la Universitat de Barcelona a principis dels anys cinquanta, i després d'escriure a una cinquantena d'universitats nord-americanes demanant la possibilitat d'estudiar-hi bioquímica, sis el van contestar oferint-li la possibilitat d'estudiar-hi. Ell optà en aquella època per viatjar a Houston, al Rice Institute, on es doctorà en bioquímica. L'any 1955 va ingressar a la Universitat de Houston, de la qual va ser catedràtic des de l'any 1963, i hi va fundar i dirigir el Departament de Ciències Bioquímiques i Biofísiques.

Les seves investigacions en aquest centre van ser claus per a l'estudi sobre l'origen de la vida, la seva passió des de petit, com s'ha dit abans. Destaca com a fita memorable el seu descobriment de la síntesi de l'adenina, una de les molècules més importants per a la vida que conformen l'estructura de l'ADN; són les portadores de l'anomenada «herència biològica».

Oró, el doctor Oró, explicava sovint la gran paradoxa de la síntesi d'aquesta molècula, que es forma a partir de cianur d'hidrogen, que és un compost, com és conegut, molt tòxic, i alhora molt abundant a l'univers, segons s'ha anat sabent amb el temps. Deia el doctor Oró que en la síntesi de l'adenina s'unien la vida i la mort: la vida que ens dona l'herència biològica i la mort que ens ataca si ingerim cianur.

L'any 1963 començà a col·laborar en diversos projectes d'investigació espacial de la NASA, com van ser l'Apol·lo i el Víking. Participà com a

membre de la Junta Espacial de l'Acadèmia Nacional de Ciències, que assessora el Govern dels Estats Units en projectes com l'Estació Espacial Internacional i el viatge que es va fer al planeta Mart. I el seu reconeixement com a científic el va portar a presidir la Societat Internacional per a l'Estudi de l'Origen de la Vida. El motiu és que va ser un dels precursors de la teoria que explica l'origen de la vida en el nostre planeta com a conseqüència dels cometes que van produir un impacte sobre la Terra primitiva.

L'any 1980 tornà a Catalunya, per participar com a diputat de Convergència i Unió en la primera legislatura del Parlament. Podia haver vingut simplement a figurar, a mirar-s'ho a una certa distància, a participar-hi des de lluny, però la veritat és que es va estimar més una implicació activa i directa en la reconstrucció política del seu país, i especialment en el foment de la seva activitat científica i investigadora.

Però el seu afany per treballar pel seu país ja el va portar anys abans, anys abans de ser diputat, a tractar de crear l'Institut de Biologia Fonamental a la Universitat Autònoma, a principis dels setanta, així com l'Institut de Biofísica i Neurobiologia Flor de Maig i el Centre d'Estudis Avançats de Blanes, a mitjans de la mateixa dècada, dels setanta. Després va treballar també per fer néixer la Fundació Agrícola Catalana, la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica i la Fundació Catalana per a la Recerca.

L'últim projecte del doctor Oró ha estat un projecte tan ambiciós i tan bonic com els anteriors. Jo mateix vaig tenir ocasió en aquella època, com a conseller en cap del Govern de Catalunya, de viure amb ell moments molt emocionants, concretament amb el que havia de ser el Centre d'Astrofísica -i ho serà- d'alta qualitat, en un territori de Catalunya que és el Montsec. Simbòlicament, per a ell aquesta terra tenia una especial consideració i un especial sentiment, perquè era una terra, concretament el Montsec, entre el Pallars i la Noguera, que de fet unia les dues ciutats que eren producte de la seva estima més profunda: Lleida i Barcelona; són les dues ciutats que per ell, doncs, van tenir un relleu especial. I concretament la terra del Montsec, definida com aquella -paraules seves- «on el cel és clar i la contami-

nació lumínica és molt petita», un lloc ideal per posar-hi concretament un centre d'astrofísica, que era un dels grans projectes que ell havia somiat durant molts anys.

Militant d'Unió Democràtica de Catalunya, Josep Antoni Duran i Lleida, recordant la figura del doctor Oró, deia que costa molt trobar algú que, en el zenit del reconeixement i del prestigi internacional que ell tenia, vulgui tornar en un petit territori, en aquest cas Catalunya, que potser no li podia oferir gran cosa des del punt de vista de la seva pròpia carrera científica i de recerca, però que en canvi va voler participar en la seva vida política. I ell ho va fer i, com en alguna ocasió va dir, va gaudir molt veient com Catalunya, el seu país, la seva pàtria, adquiria també, amb el pas del temps, un protagonisme recobrat.

Joan Oró era un filòsof de la vida, senzill, tendre, exigent alhora, autoexigent amb si mateix, un gran pedagog que estimava la nostra terra i la seva cultura, amb afirmacions com, per exemple

-afirmacions seves-, quan deia que «la llengua parlada, però principalment l'escripta, és l'expressió més íntima de la personalitat i la identitat d'un poble». O també deia: «La llengua ha ajudat a la formació de la consciència col·lectiva d'un poble i ha ajudat a reflexionar-hi.» Amb aquest tipus de conceptes, deixà clarament escrites les seves arrels profundament catalanistes.

Sens dubte, recordarem Joan Oró com un català universal, com un gran català de projecció universal, que va impregnar de catalanitat tota la seva trajectòria, va honorar Catalunya amb una vida plena de compromís cap a la ciència i

cap a la seva pàtria. És, per tant, aquest, un merescut homenatge a un dels científics més importants que ha donat el nostre país.

La fundació que porta el seu nom té l'objectiu d'impulsar la investigació científica i tècnica amb una visió àmplia de la ciència al servei de la persona i de la societat, perquè el seu pensament

científic mai no el va allunyar de la realitat de les persones; ans al contrari, el va carregar, el va impregnar d'humanisme, preocupat moltes vegades pel mal ús que fem de la natura o per la mala relació entre les persones que problemem aquest món.

**Joan Oró era un filòsof
de la vida, senzill, tendre,
exigent alhora,
autoexigent amb si mateix,
un gran pedagog que estimava
la nostra terra i la seva cultura**

És per això que voldria acabar-ne la glosa amb unes paraules seves que sens dubte resumeixen el seu compromís cívic. Deia ell: «Venim de pols d'estels, i en pols d'estels ens convertirem. Hem de ser, per tant, humils, ja que la vida ve de molècules molt senzilles. Hem de ser solidaris, ja que tenim

un origen comú. Hem de ser cooperatius, ja que des de la Lluna es veu la Terra com un granet perdut en la immensitat de l'espai, on no es distingeixen les fronteres entre els pobles i no es veu tampoc el color de la pell de les persones.»

Moltes gràcies, doctor Joan Oró i Florensa, pel teu exemple i pel teu mestratge ●

Notícia de Cinema

LA NIT DEL CAÇADOR

Manfred Díez

«Bé, us recordeu, oi nens, d'allò que us vaig explicar sobre Nostre Senyor, que pujava a la muntanya i parlava a la gent, i els digué: «Benaürats els nets de cor perquè ells veuran el Senyor.»

I de com digué: «el rei Salomó amb tota la seva esplendor no fou tan bell com els lliris del camp.»

I sé que mai no oblidareu allò de: «No jutjareu si heu de ser jutjats, perquè ... bé, ja ho sabeu.»

I Nostre Senyor continuà i digué: «Vigileu els falsos profetes, se us atansaran amb una pell de be, però per dins són llops ferotges, pels seus fruits els coneixereu.»

Retallada sobre un fons de nit estrellada apareix el rostre de Rachel Cooper pronunciant aquestes paraules de l'Evangeli. Aquest és el començament de la magnífica pel·lícula que avui us vaig a comentar: *La nit del caçador* de Charles Laughton. A l'anterior notícia ja us parlava d'aquest geni del cinema que és sir Laughton, però ho feia atenent a la seva faceta d'actor, la que, amb diferència, més va conrear. En aquesta ocasió, però, viatjarem

a l'altra cara de la lluna, a descobrir el Laughton director. Es tracta d'una faceta que, pràcticament, comença i s'acaba amb aquesta pel·lícula. Sembla que la manca d'èxit a les taquilles va comportar que les productores no volguessin oferir-li més encàrrecs de direcció, i que el desengany del propi Laughton contribuï a fer que la seva obra en aquest camp no fos més pròdiga. El reconeixement de la pel·lícula ha arribat més tard, com en tantíssimes ocasions s'ha esdevingut en la història de l'art. Actualment, *La Nit del caçador* està considerada una obra mestra.

Prenent com a base, la història de dos nens que queden orfes de pare i mare, i que esdevenen víctimes de l'avidesa d'un padrastre sense escrúpols, Laughton en aquest treball ens proposa una reflexió sobre la naturalesa del bé i el mal en la conducta humana. El Bé, encarnat pel personatge de la senyora Gish (Rachel Cooper), s'identifica amb la voluntat de donar acollida als altres -ella recull els dos germans del riu quan fugen del seu temible padrastre-. És la lluita en defensa de la innocència. Aquella innocència de la qual en són posseïdors els infants, i que als Evangelis

veiem que Jesucrist reclama per al món dels adults. D'altra banda, el Mal el constitueix l'Engany. La mentida fruit d'un desig fora mida d'estar per damunt de l'altre. Personificat en Harry Powell, el padrastre dels nens, el mal és el que s'oculta rera una mera aparença de bé. Atenció a això: Harry Powell, a més de ser un fals predicador! Es val de la paraula per enganyar els homes i, molt especialment les dones, les dones vídues, que, sense la protecció del marit, esdevenen víctimes propícies de les arts d'aquest bergant. Harry serà pare de John i Pearl els dos nens protagonistes del film perquè, assabentat que l'autèntic pare d'aquests els va confiar

la custòdia de 10.000 dòlars robats en un banc, vol fer-se amb l'extraordinari botí. Per això, es casarà amb la mare, Willa Harper (Shelley Winters), i, quan aquesta s'interposi en l'assoliment dels seus sòrdids propòsits, la matarà. No hi ha escrúpol que l'aturi.

Harry Powell, extraordinàriament interpretat per Robert Mitchum –la millor interpretació que jo li he vist–, és un personatge mogut per l'odi. És un home a qui el ressentiment ha corromput per dins, com Satan, l'àngel caigut per no haver volgut reverenciar la creació humana de Déu, per ésser, i valgui la redundància, massa humana. A les mans, el predicador porta escrit odi (Hate), a l'esquerra, i amor (Love), a la dreta, i així que pot explica la història que el món constitueix una lluita entre aquestes dues forces, en la qual, segons diu, sempre acaba vençant l'amor. És la manera d'entendre l'ànima d'aquells qui en realitat vol prendre possessió, i en vol prendre possessió perquè, des del seu punt de vista, la seva vida només els fa mereixedors de caure a la condició d'esclaus. La majoria de les dones, si no totes, viuen mogudes per la lascívia i la luxúria i, d'aquesta manera, impulsen els homes al pecat.

Caldria extirpar com fos aquest mal perquè el món esdevingués pur. Harry Powell viu esquinçat entre el seu desig de puresa i els seus instints, que el porten a sentir una atracció física cap a les dones. Ara, ell és un home a qui l'esquinçament esmentat porta a voler eliminar un dels dos objectes entre els quals se sent escindit, el segon. A l'inici de la pel·lícula, tot fugint en cotxe després d'haver comès un dels seus crims, es refereix a les dones com a "criatures ben perfumades. Criatures amb roba fina i cabells arrissats a qui Déu –el seu Déu– no pot sofrir." Poc després, però, se'l veu contemplant des d'unes butaques on només hi ha homes un espectacle de cabaret. No us perdeu el diàleg que manté amb l'inno-

cent Willa en la seva primera nit de noces. En aquest es fa ben visible les dimensions infinites del seu odi, un odi generat pel fet que, no ja la seva dona, o les dones en general, sinó el gènere humà no compleix amb les expectatives que ell té. Al reclam d'amor d'ella respon amb un contundent i vergonyant "et creies que et toquejaria d'aquella manera que figura que els homes han de grapejar les seves dones la primera nit de noces." Si el món tot sencer és condemnable, jo, l'únic pur, tinc llicència per fer el que calgui per a sobreviure. És així que Harry pot justificar tots els seus assassinats. El seu nihilisme el porta a la mort, altrament dit, a la negació de la vida.

Enfront de la figura del predicador es dreça la de Lillian Gish. Una dona gran que es dedica a donar acollida a nens orfes. Cal tenir en compte que el context de la pel·lícula és el de la Nord-Amèrica de la depressió dels anys trenta, on la pobresa arribà a límits extrems. La senyora Gish no té una visió angelical del món en què viu, ella, a la inversa que Powell, combat el sexe masculí en allò que té de maliciós i pervers. No és que la cosa vagi d'un religiós misogin i una vella feminista, no. El rival contra el qual combat la senyo-

ra Gish és l'engany: el mal que s'introdueix en aquest món sota la forma de paraules ben sonants, però mancades de qual-sevol compromís amb la veritat. És l'home que, sabent de la debilitat de la dona, n'abusa per a saciar els seus més baixos instints; altrament vist, la de l'adult que s'aprofita de la innocència de l'infant utilitzant-lo en funció dels seus fins. Menció a part mereix el personatge de John (Billy Chapin), el germà gran. A pesar de la seva feblesa -és només un vailet-, sabrà seguir el camí recte en un món en el qual les coses rarament són el que semblen. La seva serà una fortalesa interior. No podia ser d'altra manera, considerant que l'exterior és voluble i canviant. És la fidelitat al seu pare el que l'evita de perdre's. I la cosa té el seu què!: la fidelitat és envers un pare que va robar. Això sí, que va robar per a donar de menjar els seus fills. Des d'aquest punt de vista, perquè no mirar-se l'escena en què detenen el predicador i el nen li colpeja l'espatlla escampant els cobejats diners damunt seu i tractant-lo de pare com un acte de desgreu del seu autèntic progenitor?

Deixeu-me acabar amb una breu referència als recursos cinematogràfics. El missatge de la

pel·lícula és el que és, però sens dubte aquest aconsegueix arribar a l'espectador d'una forma viva i pregona gràcies a l'ús que es fa de la tècnica. De primer, el ritme ràpid en què se succeeixen les escenes ajuda a què et faci's teva la desorientació i el desassossec dels menuts, davant la manca d'un ordre humà, fins i tot còsmic, estable. El clima angoixant arriba potser al seu zenit amb les imatges de la fugida dels dos infants riu avall a bord d'un petit bot. Es tracta d'una seqüència construïda a partir d'una poètica nocturna i delirant, que usa dels recursos de la narració fantàstica. D'aquesta manera, el director aconsegueix trametre la sensació de neguit que suposa el sentir-se com un estrany al món; un món amb el qual no sembla que es pugui establir cap lligam de complicitat. Veient aquestes imatges, a un li agafen calfreds! Finalment, com podria ser d'altra manera?: el joc de llums i ombres, retreient l'estètica de l'expressionisme alemany, resulten essencials per acabar de donar aquest aire entre misteriós i enigmàtic que el contingut de la pel·lícula demana. Això queda perfectament plasmat en l'escena que suposa el primer encontre de John amb qui serà el seu padrastre. L'es-

cena transcorre de nit. Amb la llum de la lluna, el nen aconsegueix distingir la figura del predicador: una ombra projectada sobre el fons blanc d'una paret de la seva habitació. En fi, una escena digne del millor Murnau.

Fitxa tècnica:

Director: Charles Laughton

Productor: Paul Gregory (United Artists)

Guió: James Agee i Charles Laughton basant-se en la novel·la *Night of the Hunter*, de DAVIS GRUBB

Fotografia: Stanley Cortez

Música: Walter Schumann

Decorats: Alfred E. Spencer

Efectes especials: Louis DeWitt, Jack Rabin

Repartiment: Robert Mitchum (Harry Powell), Shelley Winters (Willa Harper), Lillian Gish (Rachel Cooper), Billy Chapin (John Harper), Sally Jane Bruce (Pearl Harper), James Gleason (Uncle Birdie), Evelyn Barden (Icey Spoon), Don Beddoe (Walt Spoon), Peter Graves (Ben Harper), Gloria Castillo (Ruby)

Nació: Estats Units

Any: 1955

Duració: 98 minuts

DER LETZTE MANN (EL ÚLTIMO)

Marc Coromina

Des d'aquest espai de reflexió sobre cinema ens hem de fer ressó de la passada mort de Miquel Porter i Moix, un dels màxims especialistes en cinema clàssic que hem tingut i una de les persones que més va fer per conservar i difondre el nostre patrimoni cinematogràfic. Miquel Porter va ser sobretot un home compromès amb el seu país des de la creença en l'acció col·lectiva i la independència de criteris. Per a molts de nosaltres que el vàrem conèixer a les seves classes de la Universitat de Barcelona va ser, sobretot, mestre del gaudi i de la passió pel cinema. Molts el recordarem sempre passejant per l'aula amb l'inevitable cigarreta als llavis, contemplant, amb visible plaer i somriure irònic, com els joves alumnes es quedaven bocabadats davant les primeres pel·lícules dels Meliès o les epopeïes russes d'Eisenstein. El seu entusiasme vital és el millor que ens va transmetre.

La pel·lícula que he triat és una mostra del que molts vam descobrir a les seves classes. "El

Último" de F.W. Murnau va ser el 1924 un clamorós èxit de públic i de crítica. Hi havia en ella unes innovacions temàtiques, formals i tècniques, que l'han fet una obra fonamental de la història del cinema. Durant molts anys, però, les grans obres clàssiques del cinema mut no van ser gens fàcils de veure. Les pel·lícules tenien metratges diferents segons les còpies, i la qualitat variava enormement fent quasi irreconeixibles els guions i la fotografia original. Avui, gràcies a la tecnologia digital, el cinema que Miquel Porter ens mostrava pot ser més ben apreciat i entès. Com moltes altres obres cabdals del cinema mut, la nova edició restaurada d'"El último" que ha aparegut recentment al mercat es va esgotar en poc

temps a les botigues especialitzades: podem dir que ha estat novament un èxit 80 anys després. Veig en aquest èxit la petja de Miquel Porter, que va posar les bases perquè diverses generacions de catalans consideréssim la història del cinema clàssic com una part substancial de la pròpia cultura.

"El último" és un drama social, una autèntica tragèdia desencadenada per un uniforme. La història comença al hall d'un luxós hotel. La càmera avança entre una multitud d'homes enfeïnats, abrics, equipatges i salutacions i es para davant d'una gran porta giratòria. A través del moviment constant de la porta veiem una ciutat esplèndidament il·luminada, afectada també per una frenètica activitat: cotxes que arriben a l'hotel, clients sortint i entrant a corre-cuita, mossos sota el xàfec rebent la gent amb immensos paraigües. En mig del brogit, un corpulent porter de flamant uniforme i llargs bigotis (Emil Jennings), dirigeix les tasques amb absoluta autoritat. La pel·lícula narra la història d'aquest porter. El seguim al vespre quan torna a casa seva en una barriada de treballadors, lluint orgullós el seu uniforme. Entra al barri com un home de gran prestigi, respectat i admi-

rat per tothom. L'endemà, en tornar a l'hotel, es desencadena el drama: ha estat degradat, desposeït del seu uniforme i destinat a servir els clients als lavabos. El veiem amb una bata blanca travessar la porta de vidre que el duu a les escales del seu nou destí, el subterrani. La porta es tanca darrere seu mentre ell, esglaó a esglaó, fa la seva pròpia baixada als inferns. El veiem ara com un home vell i derrotat, incapaç de seguir el ritme del lloc que ocupava, el ritme de la ciutat moderna. Al lavabo tot és soledat i silenci. Els clients ni el veuen, s'ha tornat invisible. Al vespre, sense poder assumir la tragèdia roba l'uniforme per a tornar al barri, on se celebra el casament de la seva neboda i ell amb el preciós uniforme n'és l'home més important. Al cap de poc, però, la nova realitat es descobreix i derrotat, ja sense cap poder, haurà d'acceptar el rebuig de la família i els veïns. La pel·lícula acaba de manera tràgica: veiem

el protagonista degradat i humiliat, assegut en una cadira als lavabos ens recorda una presó d'on sabem que no en sortirà mai més.

La fascinació per les jerarquies i els uniformes, la disciplina quasi militar sota la qual treballen a l'hotel i el ritme frenètic d'una societat que canvia i es modernitza deixant al marge una part de la població, ens fa pensar per força en la situació de l'Alemanya d'entre guerres. La derrota i la humili-

liació per la pèrdua de l'uniforme són sentiments que no havien de ser aliens a bona part del públic alemany dels anys 20. Però més enllà d'una interpretació en clau històrica, el que fa més dramàtic el final és la mirada crítica i pessimista que els autors projecten sobre la condició humana: quan els veïns, els últims de l'escala social com el protagonista, descobreixin que ja no duu uniforme es treuran la màscara

de la hipocresia i celebraran amb riotes la desgràcia de l'antic porter. I la seva família, sense l'uniforme que era l'origen del seu rang especial, rengaran del protagonista que haurà de marxar sol sota el pes de la vergonya. Ja sabem, però, que el cinema comercial té certes servituds, un final així no podia agradar els productors i per suposat tampoc al públic. Murnau i el mateix Emil Jannings varen proposar filmar un final feliç i ho varen fer en forma d'epíleg. Un epíleg inversemblant que és un prodigi d'ironia i sarcasme perquè reafirma el que havia de corregir: un milionari mor als lavabos de l'hotel i deixa una immensa herència a l'encarregat. Ens mostra l'antic porter al restaurant de l'hotel celebrant una autèntica bacanal de luxe sota la mirada alegre i burleta dels altres comensals que se'n riuen del nou ric. Hem passat de la tragèdia a la comèdia tot i que el comportament

grotesc del protagonista, la seva voluntat de revenja, no fa més que reafirmar la misèria moral de l'home i la societat del seu temps.

Els valors cinematogràfics d'"El último" s'han d'entendre també per les innovacions de tot tipus que va aportar al cinema de l'època. Innovacions que són fruit d'una felicitat relació entre tot l'equip, sobretot el director F.W. Murnau, el guionista Carl Mayer, el càmera Karl Freund i l'actor més important del moment, Emil Jannings, sense oblidar, és clar, els productors de la UFA que varen apostar per una pel·lícula molt cara complexa de produir i filmar.

"El último" superava el cinema expressionista del moment que rebutjava l'exploració íntima dels personatges des d'un punt de vista psicològic i els reduïa a principis abstractes. Carl Mayer i Murnau varen fer un *Kammerspielfilm*, una pel·lícula situada en un ambient quotidià, que basava la seva eficàcia en la creació d'una atmòsfera intimista i subtil. Lotte H. Eisner ens parla, en relació amb aquesta pel·lícula, del concepte de *stimmung*, les vibracions de l'ànima, l'expressió de sentiments indefinits que profunditzen fins al fons

de la condició humana, concepte, com diu, molt alemany. Per aconseguir això era important la supressió dels subtítols explicatius que trencaven el ritme de la pel·lícula, que va ser una de les grans aportacions del guió de Carl Mayer. Per altra banda, Murnau va planejar minuciosament la creació dels diferents espais i ambients, dibuixant cada pla i discutint-lo amb els arquitectes del decorat i amb el fotògraf Karl Freund. El resultat és magnífic: el hall lluminós i brillant, la ciutat esplèndidament concebuda, el barri obrer amb la seva arquitectura de llum canviant, barreja de ciutat medieval amb construccions racionalistes. Veiem també en l'escenari i la il·luminació l'herència de l'expressionisme: les tenebres de la nit, la foscor d'escalas i passadissos amb les seves denses ombres projectades a les parets, les deformacions de la imatge que adopten un punt de vista subjectiu, etc. Però, potser, la innovació més important de la pel·lícula és el que en aquell moment es va anomenar la *càmera desencadenada*. La càmera, lligada al cos de l'operador o sobre una plataforma amb rodes, està constantment en moviment i segueix l'acció

dels personatges. Ara que el moviment de la càmera és un efecte possiblement sobreexplotat en el cinema i la televisió, hem de fer un esforç d'imaginació per entendre el que suposava aquesta novetat pel públic de l'època. El moviment permetia que l'espectador s'endinsés entre el decorat, exagerant la sensació d'estar immers en l'atmosfera densa de la pel·lícula. Així es potenciava fins a extrems mai abans aconseguits que el públic s'identifiqués i seguís les vicissituds del porter caigut en desgràcia.

Com veieu, hi ha molts motius per a revisar aquesta pel·lícula. Pocs han sabut expressar tan bé les contradiccions entre la pulsio de les masses a la gran ciutat, i el drama solitari i secret de l'individu. És, també, una oportunitat per entendre una mica més, si és possible, com en la societat alemanya es varen anar gestant els terribles esdeveniments dels anys següents. I és, sobretot, un dels millors exemples del que va arribar a ser el cinema mut uns anys abans que el so i el diàleg tragués a la imatge l'exclusiva de l'expressió.

Fitxa tècnica:

Director : F.W. Murnau

Productor: Erich Pommer

Guió: Carl Mayer

Fotografia: Karl Freund

Ajudant de càmera: Robert Baberske

Música: (Alemanya) Guiseppe Becce

Decorats i vestuari: Robert Herlth & Walter Röhrig

Repartiment: Emil Jannings, Maly Delschaft, Max Hiller, Emilie Kurz, Hans Unterkircher, Georg John

Producció: Union-Film der Ufa

Nació: Alemanya

Any: 1924

Producció i restauració: Transit Film (TF) i Friedrich Wilhelm Murnau Stiftung (FWMS)

Edició: Friedrich Wilhelm Murnau Stiftung, 2003

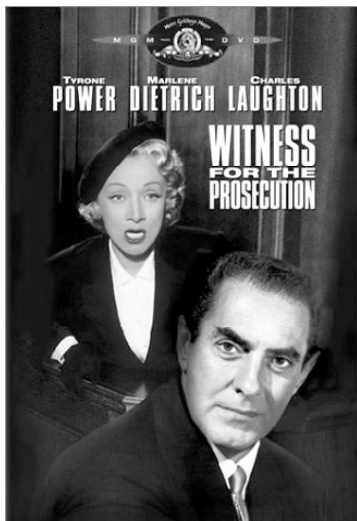
**TESTIMONI
DE CÀRREC**

Manfred Díez

En aquesta ocasió toca comentar un clàssic del cinema, una veritable obra mestra. No hi ha giragonses amb la càmera, tampoc enfocaments originals, ni escenes d'impacte o diàlegs estripats, és a dir, res que pugui enterbolir la història que se'ns explica i el treball dels actors. I quins actors! Potser una de les virtuts de la direcció de Wilder en aquesta pel·lícula és la seva capacitat per deixar que els intèrprets puguin desenvolupar tot el seu potencial. El mateix Wilder, comentant les vicissituds del rodatge, explica com preparava amb Charles Laughton les escenes en què havia d'intervenir. L'actor entrava al seu despatx i, amb total desimboltura, el feia còmplice de les idees que se li havien acudit per tal d'enriquir la seva interpretació. No cal dir que les aportacions de l'actor -de qui no s'ha d'oblidar la faceta de director- eren molt ben acollides per Wilder. Segons aquest, Laughton "era capaç d'oferir vint versions d'una escena sense canviar ni una sola paraula del text". A l'hora de parlar del treball interpretatiu i del marge de

llibertat que el director concedia als actors, no podem oblidar el fet que, si la pel·lícula va tirar endavant, en bona part va ser gràcies a la iniciativa de Marlene Dietrich. Va ser ella qui va proposar dur a terme l'adaptació de l'obra de teatre d'Agatha Christie, en la qual ella havia de ser l'actriu protagonista, i per a la qual demanava la direcció del mestre Wilder. Dietrich havia col·laborat anteriorment amb el director, a *Berlín Occident*, i a més de professar-li una sincera i gran admiració, sembla que també se l'estimava. En fi, ja se sap que les pel·lícules les fan persones! Wilder tenia el do de gent, sabia com tractar les persones i això es demostra ben vivament en aquesta pel·lícula. A això hi deuria ajudar el seu sentit de l'humor: "Si hi ha alguna cosa que odii més que el fet que no hem prenguin seriosament és que em prenguin seriosament en excés." -vegeu *El món de Billy Wilder* a www.usuarios.lycos.es-

Aquest do de gent a què ens hem referit llueix d'una manera especial en el dibuix de cadascun dels personatges que intervenen en la trama. Tots tenen la indefectible petja de l'estirp humana. I, potser, més que ningú el protagonista, l'heroi encarregat de desvetllar la intriga al voltant

de la qual s'organitza la història: el vell advocat, Sir Willfrid Roberts. A punt de jubilar-se, amb problemes de cor que l'impedeixen de gaudir d'aquells plaers que fan més estimable l'existència en aquest món, a saber, fumar-se un bon havà i degustar una copa de conyac, a ell que, ja va de tornada, la vida, una vegada més, el sorprendrà amb un dels seus misteris. Tot i les limitacions que li imposa la seva fràgil salut, i a pesar del control implacable a què el sotmet Miss Plimsoll, la seva infermera i fidel acompanyant -l'esposa de l'actor Charles Laughton en la vida real-, Sir Willfrid es deixarà dominar pel seu esperit adolescent. Acceptarà el repte d'ocupar-se de la

defensa d'un cas criminal. Es tracta d'un cas impossible, en què totes les circumstàncies apunten cap a la condemna de l'acusat, Leonard Vole -personatge brillantment interpretat per un esplèndid Tyrone Power. Res no sembla anar en favor de la seva innocència, excepte una cosa: la prova del monocle a què l'intuïtiu sir Willfrid sotmet els seus clients per saber si diuen la veritat. Vole sembla respondre amb sinceritat a les preguntes incisives que li adreça l'advocat mentre l'enlluerna amb el reflex de llum de la seva lent. Sir Willfrid no es refia de les circumstàncies, dels fets objectius. Com el bon metge davant el seu pacient, ell mira d'inquirir en l'interior de l'ànima humana abans de prendre una decisió que pot resultar decisiva per al destí del seu client. Leonard Vole és un vividor, un jove seductor i irresponsable, d'acord, però la seva mateixa frivolitat i immaduresa el desacrediten als ulls de l'advocat com a responsable d'un acte tan greu com és un assassinat. Se l'acusa de la mort d'una vídua rica amb qui mantenia una interessada relació d'amistat, la qual, vés per on!, li ha suposat rebre en herència una no gens menyspreable suma de diners. En la narració dels fets que envolten aquesta

relació Wilder emprarà per primera vegada la tècnica del *flash-back* com un capbussament en la història del personatge, que n'ha d'ajudar a discernir els trets del seu caràcter.

Allò que acabarà d'empènyer el vell Willfrid a assumir la defensa d'aquest cas és la coneixença de la dona de l'acusat, la senyora Christine Vole. D'origen alemany, ella és tot el contrari que el seu marit. La seva actitud és freda i calculadora. El seu captivament sembla regit per interessos inconfessables. No és aigua clara, vaja! En les respostes que dona a les preguntes dels advocats, Sir Willfrid i un company de bufet, en lloc de refermar el testimoni del seu marit, hi farà planar una gran ombra de dubte. Mala cosa quan d'ella depèn l'única coartada de l'acusat! La senyora Vole no superarà la prova del monocle, però no perquè Sir Willfrid l'agafi mentint, sinó perquè no s'hi deixarà enredar. Descobrirà l'argücia de l'advocat, imposant-se amb la seva fina intel·ligència i la força del seu caràcter germànic. L'actitud insubornable d'aquesta dama seduirà el flegmàtic Sir Willfrid -i també l'espectador, ho certifica qui escriu aquestes ratlles-. "És vostè una dona notable" reconeixerà l'advocat davant seu. Reconeix-

ement que no serà obstacle, però, perquè la consideri un problema per a la defensa del seu client.

El desenvolupament del judici constitueix una altra oportunitat per a gaudir d'una galeria de tipus humans. D'una banda, hi ha el jutge: un home experimentat dotat d'un sentit de l'humor que resulta proverbial a l'hora de salvar les situacions de tensió emocional que es produeixen al llarg del judici; d'una altra, la majordona de la difunta: una vella entranyable per a qui la mala impressió que l'acusat li produeix és raó suficient per a trobar-lo culpable; i, encara, l'inspector de policia: al contrari que la visceral majordoma, procurarà basar tots els seus dictàmens en l'anàlisi racional dels fets. I, malgrat això, coincidirà amb ella en considerar com a evident la culpabilitat del jove Leonard. Amb una argumentació plena de subtilitat i murrieria, l'advocat posarà de manifest com, rere l'abrandada acusació de la majordona i la freda racionalitat del raonament de l'inspector, en ambdós casos, s'hi amaga la flaqueza del prejudici. No puc deixar de notar el fet que les escenes del judici suposen un reconeixement a la intel·ligència de l'espectador i al *bon sens*. Poques

vegades el cel·luloide ha sabut transmetre d'una manera tan transparent les misèries i les grandeses amb què es teixeix la vida de les persones.

És excepcional com, amb una posada en escena sense additaments ni recursos efectistes, Wilder aconsegueix mantenir el clímax de la intriga fins a la darrera seqüència. El director demostra conèixer en profunditat la màgia del setè art –i dic bé: màgia–. Juga, tant amb allò que es veu d'una manera explícita, com amb allò que només es deixa entreveure, o, que no es veu, però s'intueix. El film transpira un subtil erotisme i una fina ironia que captiven el públic. La resolució del drama gira al voltant de la impenetrable figura de Christine. Les seves dures declaracions durant l'interrogatori, trencant l'aparença d'esposa fidel, amaguen una absoluta i bella netedat de cor. De ben jove s'ha acostumat a lluitar per a tirar endavant, va viure l'horror de la guerra i la postguerra a Alemanya, i sap bé que l'amor demana estar disposat al sacrifici. No us l'explicaré, perquè així ho demana el mateix director, però el final de la pel·lícula és senzillament apoteòsic.

“Recorda? Quan vaig anar veure'l, em va dir que cap jurat no creuria en la coartada presentada per una amant esposa, per molt que jurés que el seu marit era innocent. Això em va donar la idea”. (Christine Vole)

Creieu-me, si us agrada el bon cinema, aneu sense perdre temps a qualsevol videoteca i gaudiu d'aquesta pel·lícula.

Fitxa tècnica:

Director: Billy Wilder

Productor: Arthur Hornblow

Guió: Billy Wilder i Harry Kurnitz

Fotografia: Arthur Hornblow Jr.

Música: Matty Malneck

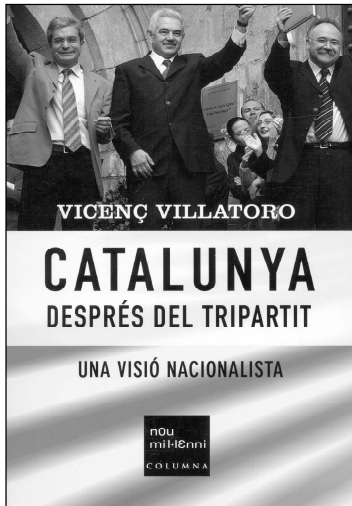
Repartiment: Marlene Dietrich (Christine Vole), Tyrone Power (Leonard Vole), Charles Laughton (William Roberts), Elsa Lanchester (Miss Plimsoll), Una O'Connor (Janet McKenzie)

Nació: Estats Units

Any: 1958

Duració: 112 minuts

Notícia de **II** fibres

Catalunya després del tripartit

Vicenç Villatoro.
Columna. Barcelona, 2004.

Arran de la constitució del govern tripartit, el periodista i escriptor Vicenç Villatoro ha confeccionat aquest assaig d'urgència. Això, que en principi sembla que hauria de tenir com a resultat una obra molt circumstanciada, acaba essent una reflexió no íntima, sinó ben en veu alta, un crit d'alerta fet sense escarafalls. L'autor posa davant nostre un conjunt de seriosos interrogants que apunten més enllà del moment polític present.

El llibre que comencem arranca amb una petita i ben -al nostre entendre- aconseguida síntesi d'allò que durant cent anys ha estat la posició de Catalunya enfront d'Espanya. Joan Maragall

i Gaziel són portats a col·lació. El primer demana a Espanya que es transformi per tal que a Catalunya li sigui possible de romandre-hi. Gaziel, que veu gairebé impossible que això s'esdevingui, parlarà de la tragèdia de Catalunya : no hi ha lloc per al nostre país en aquesta Espanya, però tampoc no en podem sortir.

Durant un període de cent anys, la política catalana ha girat al voltant de dos eixos: l'eix dreta-esquerra i l'eix nacional. Els partits polítics s'han definit per la seva posició en aquests dos eixos. La constitució del tripartit, però, ha suposat un autèntic trasbalsament. Maragall considera el problema català resolt: a l'Espanya plural de Zapatero, ja hi ha lloc per a Catalunya; l'Espanya moderna i europea reclamada pel catalanisme polític existeix ja per fi. Es tracta tan sols d'explicitar allò que ja és contingut en la Constitució. A partir d'aquí, el *problema catalán* seria només una obsessió interessada del nacionalisme. Hora és de passar pàgina. L'eix nacional s'ha esvaït: "No tan sols ha canviat el color d'un govern, han canviat també algunes de les regles del joc bàsiques del debat polític català" (pàg. 19-20). Negació de l'eix nacional, que passaria a ser un eix imaginari, un exotisme sense raó de ser; real és només l'eix dreta-esquerra.

La partida té lloc també -des de fa temps- en el camp del llenguatge: de sempre catalanisme i nacionalisme català han estat sinònims. No en la nova situació: el catalanisme ha deixat de ser nacionalista, és postnacionalista; això és, allò que ara toca en aquesta Espanya -ara sí- plural. En canviar el significat dels mots, és la realitat mateixa que ha canviat.

Qui ha guanyat la partida ha estat el PSC (el tripartit gairebé, de fet, és un govern monocolor). Esquerra queda desdibuixada. I, a més, cal tenir ben presents les possibilitats que s'obren, per a qui té el poder, de configurar la societat: la mateixa acció del govern i la possible influència sobre els mitjans públics juguen en aquest sentit.

No tot està decidit. Caldrà veure, per exemple, l'impacte que pugui tenir el pla Ibarretxe: "Què passarà si la via basca porta molt més lluny que la via catalana? Com ho asumiran les forces polítiques catalanes, catalanistes, nacionalistes?" (pàg. 124). L'autor no descarta "un terratrèmol" a la política catalana que torni a primera línia "l'eix nacional". De fet ens trobem en un moment de possibilitats obertes, de trànsit, podríem dir.

Es pretén que les qüestions de reconstrucció, reivindicació i identitat nacionals han estat de-

passades. Ja en el subtítol (“Una visió nacionalista”), l'autor mostra el desacord: aquesta situació no constitueix cap obvietat. El problema és obert. La temptació del replegament cap al nacionalisme cívic és respectable, però insuficient: de cap manera el nacionalisme pot renunciar a l'acció política. Només des de la frivolitat i la brometa pot proposar-se tal renúncia. Frivolitat –i fins i tot frívola radicalitat– insostenible: “Les nostres societats, paradoxalment, depenen cada vegada més de la política, perquè l'administració és omnipresent (...) El somni d'una societat civil absolutament desvinculada de la política avui ni existeix ni pot existir. Si és que ha existit alguna vegada” (pàgs. 136-137). Tractant-se d'un assaig d'urgència, aquesta advertència constitueix una sorpresa que cal agrair. Podríem afegir, però, que la política és manifestació i culminació d'una realitat pre-política. El nexa entre ambdues és complex i delicat; d'una manera o altra, crec que tots podem apreciar la necessitat de repensar-lo i restablir-lo. La represa de “l'eix nacional” és quelcom més que qüestió de pactes (CiU-ERC). Això l'autor no ho ignora, però caldria –ens sembla– aprofundir-hi.

Joan Ferran

Al-Qaida i què significa ser modern

John Gray
Columna, 2004.

“De la mateixa manera que ho són el comunisme i el nazisme, l'islamisme radical és modern. Malgrat declarar-se antioccidental, està tan influït per la ideologia occidental com per les tradicions islàmiques. Igual que ho feien els marxistes i els neoliberals, els islamistes radicals veuen la història com el preludi d'un món nou. Tots estan convençuts que poden tornar a definir la condició humana. Si existeix un mite realment modern, és aquest.” Així de contundent es manifesta John Gray, professor de Pen-

sament Europeu a la London School of Economics, en un llibre destinat a fer caure tòpics sobre el món en què vivim i el seu futur.

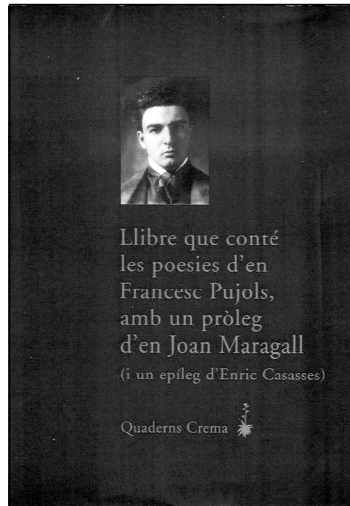
Lluny de la creença que gràcies al progrés científic la humanitat esdevindrà cada cop més uniforme, amical i raonable, superant vells conflictes i enemistats, Gray pronostica una evolució de la història ben diferent: les diferents cultures, ètnies i religions es mantindran, i el progrés científic s'hi superposarà i serà utilitzat en funció de l'interès i de la visió del món de cadascú. En aquest sentit, Al-Qaida no seria una rêmora medieval que vol destruir el món “modern”, sinó un producte de la modernitat i de la globalització que vol imposar la seva llei, com en el seu moment ho van ser comunistes i nacionalsocialistes.

Fent un repàs de la història de la idea de “modernitat” (des dels positivistes i la seva influència en Marx fins als teòrics actuals del lliure mercat global) i de les conseqüències pràctiques que ha tingut en diverses parts del món, Gray insereix la base ideològica d'Al-Qaida i la seva activitat terrorista en la lògica de voler imposar un model únic arreu per salvar la humanitat.

En lloc d'acceptar la diferència i intentar resoldre civilitzadament els inevitables conflictes d'interessos que sempre hi ha hagut i sempre hi haurà, els intents d'imposar visions úniques i salvadores acostumen a acabar en catàstrofe. Curiosament, seríem els occidentals, a partir de la idea il·lustrada de crear una civilització universal (en una substitució laica i en certa manera perversa del cristianisme), els propiciadors d'uns monstres que volen devorar Occident amb les armes i el bagatge ideològic d'Occident.

El llibre de John Gray, amb múltiples exemples i una gran lucidesa, aporta arguments per analitzar i comprendre l'origen dels fenòmens polítics, econòmics i religiosos que han sacsejat el nostre món en els últims dos segles, marcats pel mite de la modernitat i unes derivacions que molt sovint no han estat precisament les previstes o desitjades.

Antoni Vallès

Llibre que conté les poesies de Francesc Pujols

Pròleg de Joan Maragall
Quaderns Crema.

No aneu mai a la presentació d'un llibre si l'autor o algun familiar directe no hi és present. Vaig cometre aquest error en el cas que ens ocupa. Assistir a aquell acte era obligat per la consciència certa de pertànyer a la intersecció de dos conjunts de població no gaire nombrosos: sóc dels fills de Martorell que perden el temps llegint poesia, i dels catalans que no menystenen Francesc Pujols, tractant-lo de framenor de la gran cultura noucentista, amb un posat que us descriuré més endavant.

Sense ànim classificador hauríem de dir que en poesia, potser per joventut, potser per l'encomanadissa i inevitable influència de la vitalitat infantil maragalliana, Pujols és molt més proper al modernisme que al noucentisme. És més naturalista i potser més romàntic que els noucentistes, com ens mostra en aquesta corrandà:

Aquest any les avellanes
han retardat d'allò més:
passa santa Madalena
i elles no li diuen res.

(...com, per cert, sembla que passarà aquest any)

Deia que, si mai aneu a la presentació de la reedició d'un llibre firmat per una glòria local –aquest és el cas de Pujols, amb qui, per a estalviar-vos indagacions i suspicàcies he de dir que no m'uneix més que el vincle geològic–, us podeu trobar amb aquesta escena: l'epileguista, volent assimilar-se a allò que “la fatiga sense treballar és patrimoni dels esperits elevats” (segons el mateix Pujols a *El Nuevo Pascual*), amb aire desmenjat i anèmic, que una cosa causa l'altra, i amb la barra del xava que fa un bolo de propina “a comarques”, es dediqui a presentar el llibre amb un recurs fàcil: anar-ne

llegint versos i rosegant sense ordre comentaris d'afectada misantropia, amb frases per acabar, i simular, amb esma tística, un gran deseiximent del món. El tal Casasses, que firma l'epíleg, i que és digne de ser llegit, va enviar un soci molt dolent a Martorell; espero que al carrer de la Canuda hi anés en persona. En canvi, el doctor Jorba va fer un paper més que digne i va mostrar-nos com es fa, sense escarafalls, una pulcra feina de reedició. Dues senyores d'anca partida, que acompanyaven els esmentats senyors de la taula presidencial, no van deixar de riure-li les gràcies (a Casasses, és clar), i l'ase em fum si no van acabar convidant-lo a sopar en alguna fonda digna de millor causa.

Per això la meua primera recomanació: no aneu a la presentació d'un llibre si no hi ha qui defensi la dignitat de l'autor o si la revista ©RELLEU no us dóna l'oportunitat de venjar-la. Aquesta reedició del llibre de poemes de Pujols també ens permetrà rebatre aquell posat capitalí al qual em referia al final del primer paràgraf, que passa per fer una mitja rialleta contemporitzadora amb l'aire de "se m'han quedat quatre coses del que deia Bladé, i no et diré més que els llocs comuns

de la Torre de les Hores i l'amistat de Dalí i allò del xofer de Déu, però aquest senyor no té l'obra d'un... (i aquí poseu-hi alguns dels seus coetanis).

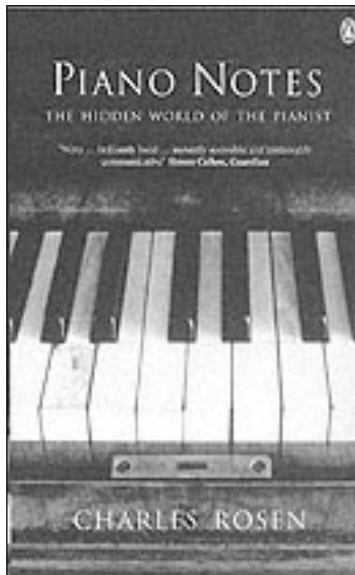
Doncs bé, a partir d'ara treu-gui's les mans de la butxaca per parlar de Pujols, i faci'm el favor de llegir-se el llibret, que amb una tarda curta d'hivern -inevitament curta, si és d'hivern- el tindrà enllestit. I com que li quedarà temps no es perdi el que Maragall va deixar dit al pròleg. Calia la reedició del llibret de 1904 perquè noves promocions hi poguessin dir la seva, deixi's de comentaris de manual i vagi a les fonts.

Fet això, i com que s'han de respectar tots el gustos, digueu-me que no us agrada i ho respectaré, "Que no t'importi on va l'aigua", mana el vers de Chesterton, i cal respectar molt on van les aigües dels gustos de tothom, però "sempre que no vagi al vi" adverteix. Respecto que no us agradi, no respecto que el menystingueu des del clixé que vés a saber quin mediocre us ha encolomat. I com que no hi ha res més difícil de combatre que la inargumentabilitat d'una moda, no em queda més remei que invocar la lectura dels versos del mestre, a la qual us convoco

cordialment, i esperar que el pòsit de seny que el temps acostuma deixar, torni a situar al més il·lustre dels martorellencs lletraferits en el lloc just que es mereix.

I si a mi no em creieu, feu cas de Maragall, que al pròleg escriu: "però millor serà que no penseu en res més que en el llibre que us aneu a posar davant; i, acabat, com diuen certes receptes populars, me'n donareu les gràcies", i lamentem amb ell que la poesia abandonés poc després mestre Pujols...

Joan Capdevila i Esteve

Piano Notes

Charles Rosen
Penguin Books, 2002.

Rosen és l'autor de *The Classical Style*, llibre important que figura als plans d'estudi de totes les facultats de música. Després ha publicat *The Romantic Generation* (1996) i, molt recentment (gener 2005), *Romanticism and Realism*, que no conec. L'etiqueta que li pengen els seus companys musicòlegs és de conservador. Llegint aquestes seves notes sobre el piano, cal reconèixer que Rosen es manté fidel a un estil "clàssic" d'interpretació, i recelós, com a mínim, del moviment de recuperació de criteris d'interpretació històrics, avui ja ben establert. Però primer de tot: es tracta d'un pianista, no d'un musicòleg. Un intèrpret que

reflexiona, argumenta i polemilitza, i això no és freqüent, però el seu terreny és l'instrument, no la teoria. En segon lloc, el seu repertori és amplíssim, i defensa explícitament l'obra contemporània que li ha tocat, gens agraïda per cert, incloent Boulez i E.Carter. Finalment, Rosen es complau en la santa llibertat de situar-se en la línia tradicional, que ell associa amb Viena, vista des dels EEUU. Criticar aquesta actitud resulta estret de mires, si no sectari, i fa pensar en el comunisme obligatori dels anys 70.

L'atractiu primer del llibre podria ser que està escrit pensant en el llec, tant com en el pianista de tots els nivells. Per a tots ells s'escriuen coses interessants. Potser el que a mi m'ha agradat més és la revisió històrica del repertori per a piano. Criden l'atenció, vistos des d'aquí, tres fets. Primer, que el recital per a piano sol es deu a la iniciativa de Franz Liszt durant els anys 30 del segle XIX, a imatge dels grans virtuoses del cant i del violí, particularment de Paganini. Segon, la importància enorme que té, en la literatura pianística, el repertori *amateur*. L'editor, que volia vendre partitures d'una manera semblant a com avui es volen vendre cds i dvds, demanava al compositor obres assequibles al gran públic, perquè en aquells dies "posar

música" volia dir asseure's al piano i llegir una solfa, en grup o tot sol. Actualment, l'experiència tan particular d'asseure's davant del teclat d'un piano acústic, que sintetitza elements físics i psíquics d'una manera única, podria estar en perill d'extinció.

I en tercer lloc, la influència que el teclat ha tingut en la composició, no només d'obres per a piano, en la música occidental: de tan assimilat que està l'instrument, els compositors ja pensen en els termes espacials de mà dreta-mà esquerra, negres i blanques, etc.

També s'ofereixen llambregades en la vida real del pianista professional. L'activitat de Rosen ha estat i és ingent, i el seu radi d'acció universal, tant pel que fa al repertori com als llocs d'actuació. La situació del concert, amb sales i amb instruments diferents; la de l'enregistrament, amb variables difícils d'imaginar des de fora, o la del concurs internacional, que durant el segle passat ha estat la primera plataforma per al pianista que vol començar una carrera, ofereixen a l'autor possibilitats de compartir amb el lector les seves vivències, escrites d'una manera abel·lidora, que no exclou un subtil sentit de l'humor.

Joan Grimalt

barcelonesa d'edicions

COL·LECCIÓ "EIXOS"

1. E. Colomer - J. Galí - F. Guillén, *Els fonaments*.
2. Rosa M. Terrafeta, *Andreu Xandri: mística i força*.
3. E. Lévinas, *Ètica i infinit*.
4. J. Galí, *El compromís polític dels germans Chesterton*.
5. Josep M. Ballarín, *Gent i ninots*.
6. Josep M. Bernades, *Quadern de Praga*.
7. J. Sales-J. Monserrat, *Introducció a la lectura de Leo Strauss: Jerusalem i Atenes*.
8. F. Guillén, *Obediència i llibertat*.
9. Josep M. Ballarín, *Pauses (1976-1978)*.
10. Quaderns del Centre d'Estudis Carles Cardó, *Persona i Nació*.
11. Josep M. Capdevila, *Els principis de la civilització*.
12. Josep Sanabre, *Història i País*.
13. J. M. Ballarín - J. Galí - R. Galí - F. Guillén - E. Puig - J. Sales, *Realitats*.
14. J. M. Ballarín, *Pauses (1978-1981)*.
15. Josep M. Ametlla - L. Ferran de Pol - R. Galí - J. Sales, *Els "Quaderns de l'Exili"*.
16. Quaderns del Centre d'Estudis Carles Cardó, *Llibertats i Liberalismes*.
17. Ferran Soldevila, *Noms propis*.
18. Hilarie Belloc, *Història i sentit. Articles a El Matí*.
19. Josep M. Ballarín, *Pauses (1981-1983)*.
20. Raimon Galí, *La ciutat. Les arrels de la democràcia*.
21. Diversos autors, *Repensar la Meditació Catalana*.
22. Ferran Soldevila - Carles Cardó, *Polèmica sobre la religiositat a Catalunya*.
23. Víctor Castells, *Caràcter i Nació. Escrits de J.M. Batista i Roca*.
24. F. Fernández, *Jan Patočka: Filosofia en temps de lluita*.
25. Josep Espar, *Moral de Victòria. Camins per a la plenitud de Catalunya*.
26. Moisei Ostrogorski, *La democràcia i els partits polítics*.
27. Raimon Galí, *La mística i la política*.
28. Jordi Galí, *La Renaixença catalana. Persones i institucions*.
29. Jaume Vicens Vives, *Textos fonamentals*.
30. Josep Hereu, *Raó i Veritats*.
31. Philippe Bénétón, *Els règims polítics*.
32. Manuel Carrasco i Formiguera, *Diari de presó (1923-1924)*.

COL·LECCIÓ "REALITATS I TENSIONS"

1. Stanley Rosen, *Hermenèutica com a política*.
2. Rémi Brague, *Europa, la via romana*.
3. Maurice Clavel, *"Déu és Déu, redéu!"*
4. Jean-Pierre Poussou, *Cromwell, la revolució d'Anglaterra i la guerra civil*.
5. Jordi Sales i Coderch, *A la flama del vi. Estudis sobre l'ensenyament platònic II*.
6. Y. Charles Zarka, *Hobbes i el pensament polític modern*
7. Josep Monserrat, *El Polític de Plató. La gràcia de la mesura*.
8. Leo Strauss, *La ciutat i l'home*.
9. Philippe Bénétón, *La igualtat per defecte*.
10. Rémi Brague, *El passat per endavant*.

COL·LECCIÓ "SIGNE DE CONTRADICCIÓ"

- Raimon Galí, *L'Exèrcit de Catalunya*.
R. G., *El X Cos d'Exèrcit i la caiguda d'Aragó*.
Raimon Galí, *L'Ebre i la caiguda de Catalunya*.
Raimon Galí, *Aixecament i Revolta*.
R. G., *La Catalunya d'en Macià. L'Avantguerra*.

ALTRES TÍTOLS

- Carles Cardó, *La nit transparent*.
Francesc Cabana, *Allò que cal saber de l'economia de Catalunya*.
J. Raúl Carreras, *Villaroel, Casanova, Dalmau*.
Societat Catalana de Filosofia, *Estudis Cartesians*.
Col·loquis de Vic, *La Ciutat*.
Col·loquis de Vic, *La Llei*.

ESTUDIS NACIONALISTES

- Raimon Galí, *La Catalunya d'en Prat*.
Jordi Galí, *La formació de Catalunya*.
Archimandrite Sophony, *La seva vida és la meua. Homenatge a Jaume Bofill*.

FUNDACIÓ ALEXANDRE GALÍ

- Alexandre Galí, *Escrits polítics. Escrits històrics (I)*.
Alexandre Galí, *Darrers escrits*.
Alexandre Galí, *Escrits pedagògics*.
Alexandre Galí, *Escrits històrics (II)*.

Subscripcions: **B.d'E.** Pg. de Sant Joan 73
08009 Barcelona. Telf. 93 457 40 69

